

UfU Independent Institute
for Environmental Issues

კლიმატის პოლიტიკაში
მონაწილეობის სამოქალაქო
სივრცე საქართველოში (განახლება)

ანაბეჭდი

© 2023 გარემოს დაცვის საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტი, ბერლინი

გამომცემელი:

Unabhängiges Institut für Umweltfragen- UfU e.V.

გარემოს დაცვის საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტი

საკონტაქტო ინფორმაცია:

Greifswalder Str. 4 10405 Berlin, Germany

ტელ: 0-93 49 428)030(49+

ელ-ფოსტა: mail@ufu.de

ვებსაიტი: www.ufu.de

გერმანელ მკვლევართა ჯგუფი

გარემოს დაცვის საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტი (UfU e.V.): ლარისა დონგესი, სოფი დოლინგა, ფრანცისკა სპერფელდი, სარა კოვარი, ფაბიან სტოლპე, ანე ნემაკი

ქართველ მკვლევართა ჯგუფი

კავკასიის რეგიონალური გარემოსდაცვითი ცენტრი (REC Caucasus): მიხეილ ქურდაძე, ანა ბერძენიშვილი

დიზაინი:

ნიკოლ იეკე, www.fija.de

ეს კვლევა განხორციელდა პროექტის „სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერება ეროვნული კლიმატის პოლიტიკის განხორციელების მიზნით“ კონტექსტში. პროექტს კოორდინაციას უწევს ორგანიზაცია „დედამიწის მეგობრები - გერმანია“, გარემოს დაცვის საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელ ინსტიტუტთან (UfU e.V.), Censat – Agua Viva Colom-bia-“სთან, ორგანიზაციასთან საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა - დედამიწის მეგობრები საქართველო და უკრაინის გარემოსდაცვითი ინიციატივების ცენტრთან პარტნიორობით.

Supported by:

პროექტის ხანგრძლივობა: 2018 – 2024

www.international-climate-initiative.com

ციტირება:

გარემოს დაცვის საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტი (UfU e.V.) და კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი (REC Caucasus). 2023: კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის სამოქალაქო სივრცე საქართველოში (განახლება 2023). ბერლინი

სარჩევი

ანაბეჭდი 2

1 შეჯამება 4

2 შესავალი 6

3 მეთოდოლოგია 7

4 საქართველო - ქვეყნის მიმოხილვა 9

4.1 კლიმატის ცვლილების ზემოქმედება 9

4.2 კლიმატის ეროვნული პოლიტიკა 10

5 კლიმატის ცვლილებებში ჩართული სამოქალაქო საზოგადოება და მისი მონაწილეობის უფლება 13

5.1 ფუნდამენტური მოთხოვნები 13

5.2 მონაწილეობის სამართლებრივი ჩარჩო 16

5.3 მმართველობა და სტრუქტურები 21

5.4 პრაქტიკა: მონაწილეობის პროცესები 25

5.5 შესაძლებლობათა გაძლიერება 28

6 რეკომენდაციები კლიმატის პოლიტიკაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობის გააძლიერებისა და NDC-ის მომავალი გადასინჯვების გაუმჯობესებისთვის 31

7 დასკვნა 35

ბიბლიოგრაფია 37

დანართი 38

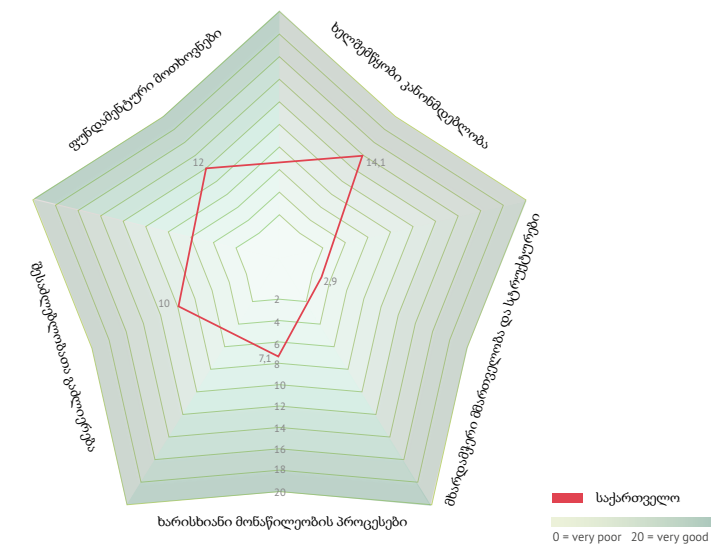
1 შეჯამება

კვლევა განიხილავს კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის სტატუსსა და პირობებს და მონაწილეობითი პოლიტიკის შემუშავების კონკრეტულ მაგალითებს საქართველოში. ის მიზნად ისახავს შეაფასოს სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის ხარისხი ეროვნული პოლიტიკის პროცესებში, რომლებიც დაკავშირებულია პარიზის შეთანხმებასთან და მნიშვნელოვანი და ეფექტური მონაწილეობის ხელშემშლელი ბარიერები გამოავლინოს. კვლევაში ასევე მოცემულია რეკომენდაციები, თუ როგორ უნდა დაძლიოთ ეს ბარიერები. შეფასების სტანდარტიზებული სქემის (დანართი) საფუძველზე, კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის სამოქალაქო სივრცე შეფასდა ნახაზ 1-ის შესაბამისად.

1994 წლიდან საქართველომ, რომელიც არ არის გაერთიანებული ერების კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის (UNFCCC) დანართი I-ის მხარე 1994 წლიდან, კიოტოს პროტოკოლის რატიფიკაცია 1999 წელს მოახდინა. 2017 წელს ქვეყანამ პარიზის შეთანხმება დაამტკიცა და 2020 წელს მიიღო დოკას შესწორება კიოტოს პროტოკოლში. 2020 წელს საქართველომ UNFCCC-ს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული კონტრიბუცია (NDC) წარუდგინა. ამ ვალდებულებების მიუხედავად, საქართველოში კლიმატის ცვლილების შერბილებისა და ადაპტაციის მიმართულებით კონკრეტული ქმედება კვლავ არასაკმარისია. კლიმატის ცვლილების ზემოქმედება უკვე აშკარად ჩანს ქვეყანაში. სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს (CSO) და სხვა სამოქალაქო მოქმედი პირებს გადამწყვეტი როლი აკისრიათ კლიმატის ამბიციური მიზნების განმტკიცებასა და ეფექტური ღონისძიებების განხორციელებისკენ სწრაფვაში. ძლიერი სამოქალაქო საზოგადოება დემოკრატიული ქვეყნის ფუნდამენტური საყრდენია. კვლევა აჩვენებს, რომ საქართველოს საკმაოდ აქტიური სამოქალაქო საზოგადოება ყავს, მაგრამ მხოლოდ რამდენიმე ორგანიზაცია მუშაობს ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა კლიმატის ცვლილება, გამონახობის შემცირება და განახლებადი ენერგია. Civicus Monitor-ის მიხედვით, საქართველოში ზოგადი სამოქალაქო სივრცე შეიძლება შეფასდეს, როგორც „ვიწრო“. კვლევა აჩვენებს, რომ მონაწილეობის უფლება გათვალისწინებულია პირველადი და მეორადი კანონმდებლობით ეროვნულ დონეზე. გარდა ამისა, ინსტიტუციური ორგანოები, როგორიცაა გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტი, გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი (EIEC) ან აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმი - სამოქალაქო საზოგადოებასა და მთავრობას შორის გარემოსდაცვითი და კლიმატის პოლიტიკის საკითხებზე დიალოგსა და ჩართულობას უჭერენ მხარს. მთავრობამ განახორციელა ქმედებები სამოქალაქო საზოგადოების მოქმედი პირების ძირითად პროცესებში ჩართვის მხრივ, მათ შორის NDC-ის, ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული გეგმისა და ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგიის შემუშავებისა და განხილვის გათვალისწინებით. შედგა საჯარო და სექტორული კონსულტაციები და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა. თუმცა საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის გაუმჯობესების საჭიროება ჯერ კიდევ არსებობს. სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობის გაძლიერებამ შეიძლება გაზარდოს მოქალაქეების ნდობა საჯარო გადაწყვეტილების მიღების პროცესების მიმართ და მათი ლეგიტიმაცია, სამართლიანობა, გამჭვირვალობა, ინკლუზიურობა და პასუხისმგებლობა გააუმჯობესოს. მას ასევე შეუძლია გადაწყვეტილების მიმღებებს ღირებული ადგილობრივი გამოცდილება და ხალხის პრეფერენციების შესახებ ინფორმაცია მიაწოდოს, რაც კონფლიქტური ინტერესების შეჯერებას შეუწყობს ხელს. განსაკუთრებული ყურადღება ახალგაზრდებისა და ქალების მონაწილეობას

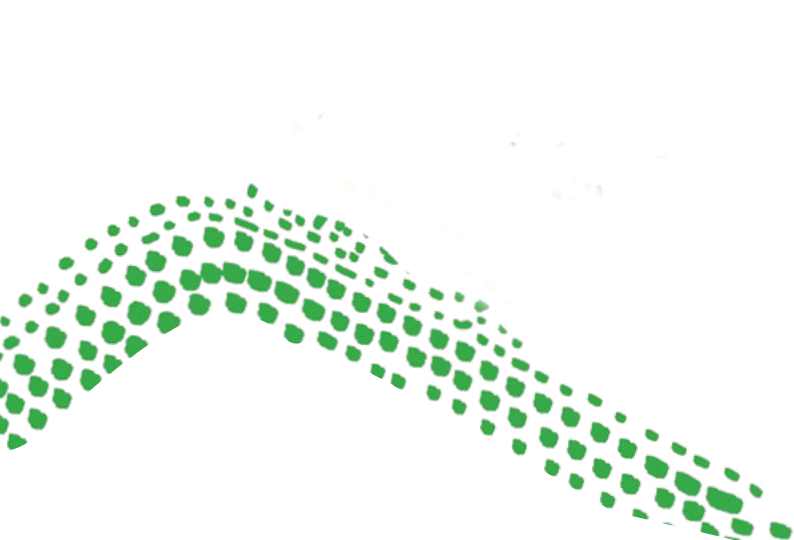
უნდა მიექცეს. ამიტომ მნიშვნელოვანია, მთავრობამ სერიოზულად მიიღოს თავისი პასუხისმგებლობა და შესაბამისი და მრავალფეროვანი ფორმატები უზრუნველყოს სამოქალაქო საზოგადოების პოლიტიკის პროცესებში მნიშვნელოვნად ჩართვის მიზნით. განსაკუთრებით NDC-ის მომდევნო, 2025 წლის განახლებისთვის, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს არსებული ფორმატების გაფართოებას, ჩართულობის დეტალური გეგმისა და ვადების შემუშავებას და სათანადო დემოკრატიის გაძლიერებას. კიდევ ერთი მთავარი რეკომენდაცია არის სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების დაფინანსების უზრუნველყოფა და გაფართოება. ასევე ხელმისაწვდომი უნდა იყოს რესურსები, რომლებიც საშუალებას მისცემს CSO-ებს შეაფასონ შემუშავებული სტრატეგიებისა და გეგმების განხორციელების მიმდინარეობა. თეორიული ვალდებულებები მედლის ერთი მხარეა, განხორციელება კი მეორე. გარდა ამისა, საჭიროა ადმინისტრაციისა და პოლიტიკური სფეროს შესაძლებლობათა შემდგომი გაძლიერება საზოგადოების მონაწილეობის წარმატებით განხორციელების უზრუნველყოფის კუთხით. და ბოლოს, ასევე მნიშვნელოვანია საზოგადოებაში სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მხარდაჭერისა და ნდობის გაძლიერება ინფორმაციისა და წარმატებული ისტორიების გაშუქების გზით.

გრაფიკი 1: საქართველოში კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის სამოქალაქო სივრცის შეფასება (მაქსიმუმ 20 ქულით თითო კრიტერიუმში)

2 შესავალი

როგორც პარიზის შეთანხმების მხარემ, საქართველომ აიღო ვალდებულება მიიღოს ამბიციური ზომები, რათა გლობალური საშუალო ტემპერატურის ზრდა °2C-ზე დაბლა შენარჩუნდეს პრეინდუსტრიულ მაჩვენებელზე. 2000 წელს ორჰუსის კონვენციის რატიფიცირებით, იგი ასევე დათანხმდა კლიმატისა და გარემოს დაცვის საკითხებში მოქალაქეთა მონაწილეობის მაღალი სტანდარტების დაცვას. ამ კვლევის მიზანია შეიქმნას რეალისტური სურათი საქართველოს კლიმატის პოლიტიკაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობის მდგომარეობის შესახებ. ამ მიზნით განხორციელდა კლიმატის საკითხებზე მომუშავე საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების (სსო) მონაწილეობის სამოქალაქო სივრცის ანალიზი და შეფასება. კვლევის ფარგლებში ასევე განხორციელდა სოციალური და პოლიტიკური გარემოს შესწავლა, გარემოსდაცვითი მონაწილეობისა და აქტივიზმის სამართლებრივი წინაპირობები და კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის ჩარჩო პირობები. კვლევა განიხილავს შერჩეულ მონაწილეობით პრაქტიკას მაგ. კლიმატის დაცვისა და კლიმატის ცვლილების ადაპტაციის დაგეგმვასა და განხორციელებასთან დაკავშირებული პოლიტიკის შემუშავების პროცესების ფარგლებში. აქცენტი კეთდება სახელმწიფო ორგანოების, სააგენტოების ან სსო-ების მიერ განხორციელებულ მონაწილეობით პროცესებზე, რომლებშიც სამოქალაქო საზოგადოებას შეუძლია მონაწილეობის მიღება. ამ სტატუს კვოს ანალიზის საფუძველზე გამოვლინდა საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოების მნიშვნელოვანი, ეფექტური და გრძელვადიანი მონაწილეობის ბარიერები და შემუშავდა რეკომენდაციები მათი დაძლევის შესახებ. საქართველოში კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის სამოქალაქო სივრცე უკვე გაანალიზებულია 2020 წელს გამოქვეყნებულ ყოვლისმომცველ კვლევაში (Donges და სხვა. 2020). ეს ანგარიში გვანჯდის ამ დასკვნების განახლებებს და ინფორმაციას ბოლო დროს განვითარებულ მოვლენებზე.

3 მეთოდოლოგია

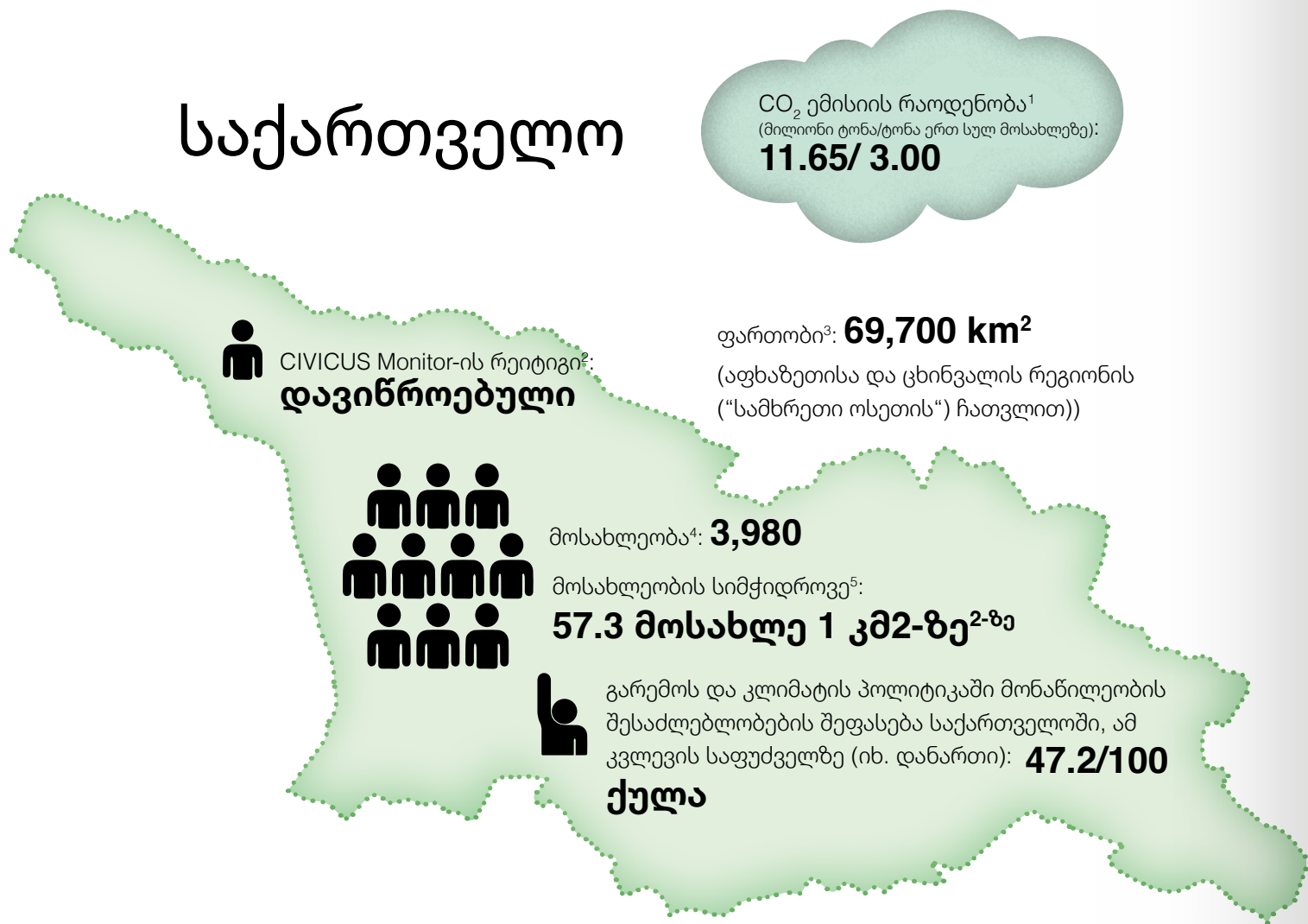
სამოქალაქო სივრცის სტატუს კვოს ანალიზი და კლიმატის საკითხებში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობის ვითარება ეფუძნებოდა მკვლევართა ჯგუფის ქვეყანაში მიღებულ ადგილობრივ ცოდნას, კონტაქტებს და გამოცდილებას. მასში შედიოდა ლიტერატურის მიმოხილვა, შესაბამისი კანონმდებლობისა და პოლიტიკის დოკუმენტების ანალიზი, ასევე ადგილობრივ ექსპერტებთან და დაინტერესებულ მხარეებთან ჩატარებული ინტერვიუ. ქვეყნის სამოქალაქო სივრცის მონაწილეობის შეფასებისთვის გამოყენებული იყო „მონაწილეობის ხელის ანაბეჭდის“ კონცეფცია (სურათი 2) და მასთან დაკავშირებული შეფასების სტანდარტიზებული სქემა (Donges და სხვა., 2020). შეფასების სქემა 5 კრიტერიუმისა და 25 ინდიკატორისაგან შედგება:

- 1
ფუნდამენტური მოთხოვნები
- 2
ხელშეწყობი კანონმდებლობა
- 3
მხარდაჭერი მმართველობა და სტრუქტურები
- 4
ხარისხიანი მონაწილეობის პროცესები
- 5
შესაძლებლობათა გაძლიერება

ინდიკატორებს აქვთ ქულების სხვადასხვა ვარიანტი და ასოცირებული ქულების სისტემა, სადაც ზოგიერთი ინდიკატორი სხვაზე მაღალია. ჯამში, მაქსიმუმ 59 ქულის მიღებაა შესაძლებელი. თითოეული კრიტერიუმის მაქსიმუმ 20 ქულამდე გაზრდით, კრიტერიუმები თანაბრად დაბალანსდება. შეფასების სქემის კითხვებზე პასუხის გასაცემად, ინფორმაცია შეგროვდა CSO-სა და ექსპერტთა ფოკუს ჯგუფის სემინარის, ნახევრად სტრუქტურირებული ინტერვიუებისა და CSO-ების წარმომადგენლებთან და სხვა ძირითად დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების მეშვეობით, რომლებიც ჩატარდა 2022 წლის ნოემბრიდან 2023 წლის მარტამდე, პირადად ან ვიდეო ზარის, ტელეფონისა თუ ელექტრონული ფოსტის გზით. ჩართული ექსპერტები ქვეყანაში მონაწილეობის პროცესში მათი გამოცდილების საფუძველზე შეირჩნენ.

გრაფიკი 2: მონაწილეობის ხელის ანაბეჭდი

1 https://edgar.jrc.ec.europa.eu/report_2022, წვდომა 09 ივნისი 2023

2 CIVICUS Monitor არის სამოქალაქო საზოგადოების მიერ შექმნილი კვლევის ინსტრუმენტი, რომელიც მიზნად ისახავს ინფორმაციის გაზიარებას სამოქალაქო საზოგადოების თავისუფლებების (სამოქალაქო სივრცის) მდგომარეობის შესახებ მიწვევს მსოფლიოში, იგი აანალიზებს რამდენად ასრულებენ სახელმწიფოები თავიანთ მოვალეობას დაიცვას გაერთიანების თავისუფლება, მშვიდობიანი შეკრების და გამოხატვის თავისუფლება. თითოეულ ქვეყანას ენიჭება შემდეგი კატეგორიების რეიტინგი: ღია, ვიწრო, ობსტრუქციული, რეპრესიული ან დახურული. მეტი ინფორმაციისთვის: <https://monitor.civicus.org>, წვდომა 09 ივნისი 2023.

3 https://data.un.org/CountryProfile.aspx/_Docs/CountryProfile.aspx?crName=Georgia, წვდომა 09 ივნისი 2023

4 Ibid.

5 Ibid.

4 საქართველო - ქვეყნის მიმოხილვა

ტოპოგრაფია

საქართველო მდებარეობს დიდი კავკასიონის ქედის სამხრეთით, სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში. საქართველოს საერთო ფართობი ცხინვალის რეგიონის, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ჩათვლით 69,700 კვადრატული კილომეტრია. საქართველო უკიდურესად მთიანი ქვეყანაა, მისი მთლიანი ტერიტორიის %54 ზღვის დონიდან 1000 მეტრზე მაღლა მდებარეობს. თავისი მთებით, პლატოებით, დაბლობებით, მყინვარებით, ქაობებით, უდაბნოებით, ტბებითა და მდინარეებით ქვეყნის ლანდშაფტი ძალიან მრავალფეროვანია. მინათსარგებლობის თვალსაზრისით, სოფლის მეურნეობა მთლიანი ფართობის -%15,8ს შეადგენს, ხოლო მდელოები, ბუჩქნარები და ტყეები მთლიანი ფართობის -%70,6ს შეადგენს.

მოსახლეობა

3,98 მილიონიდან⁶ 59% ცხოვრობს ურბანულ დასახლებებში, ხოლო 41% სოფლად. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ თბილისში (დედაქალაქში) მთლიანი მოსახლეობის 30%-ზე მეტი ცხოვრობს. გარდა ამისა, მდებარეობითი სქესის მოსახლეობა მთლიანი მოსახლეობის 52%-ს შეადგენს, ხოლო მამრობითის - 48%-ს.⁷

4.1 კლიმატის ცვლილების ზემოქმედება

კვლევამ გამოავლინა მნიშვნელოვანი ცვლილებები საქართველოს კლიმატურ ფაქტორებში მე20- საუკუნის დასაწყისიდან. ეს ცვლილებები გავლენას ახდენს ეკოსისტემებზე, რაც მათი ხარისხის და ეკონომიკური ღირებულების დაქვეითებას იწვევს. ექსტრემალური ამინდის მოვლენები, როგორიცაა ქარიშხალი, ქარიშხალი, წყალდიდობა, ზვავი, მეწყერი და სიციხის ტალღები, გახშირდა და დაკავშირებულია კლიმატის ცვლილების დინამიკასთან, როგორც საქართველოში, ასევე მსოფლიოს სხვა ნაწილში.

საქართველოში კლიმატის ცვლილების პროცესი ძალიან ძლიერია. 2015-1986 წლებში ქვეყანაში მიწისქვეშა ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურა არსებითად ყველგან 0,580-0,25 გრადუსით გაიზარდა, ადგილმდებარეობის მიხედვით. საქართველოში ტემპერატურის საშუალო მატება 0,470 გრადუსია.⁸ დასავლეთ საქართველოში ნალექების წლიური რაოდენობა იმავე პერიოდში ზოგადად გაიზარდა, ხოლო აღმოსავლეთი საქართველოს ზოგიერ ნაწილში - შემცირდა. ასევე აშკარაა ტენდენცია უფრო ინტენსიური და ხშირი ბუნებრივი ჰიდრომეტეოროლოგიური მოვლენებისკენ. ქვეყნის მასშტაბით მკვეთრად გაფართოვდა მეწყერსაშიში და ზვავის პროცესების სიდიდე და რაოდენობრივი მაჩვენებლები, მათ შორის მყინვარების სწრაფი დნობა (თავაძე და სხვა 2019).

მომდევნო წლებში ზემოქმედება კიდევ უფრო გაუარესდება. ქვეყნის ფუნდამენტური მიზანია გააძლიეროს მზადყოფნისა და ადაპტაციის შესაძლებლობები კლიმატისადმი მდგრადი პრაქტიკის შექმნით, რაც შეამცირებს ყველაზე დაუცველი ჯგუფების მოწყვლადობას კლიმატის ცვლილების მიმართ.

6 https://data.un.org/CountryProfile.aspx/_Docs/CountryProfile.aspx?crName=Georgia, წვდომა 09 ივნისი 2023

7 საქართველოს ეროვნული სტატისტიკა (2023), „საქართველოს მოსახლეობა“, წვდომა 2023 წლის 21 მარტი.

8 საქართველოს ეროვნული კომუნიკაციები გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციისადმი (UNFCCC), https://unfccc.int/sites/default/files/resource/4%20Final%20Report%20-%20English%202020%2030.03_0.pdf, წვდომა 12 ივნისი 2023.

4.2 კლიმატის ეროვნული პოლიტიკა

საქართველოში გაერთიანებული ერების კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენცია (UNFCCC) 1994 წელს იქნა რატიფიცირებული, I დანართის გარეშე. 1999 წელს საქართველომ მოახდინა კიოტოს ოქმის რატიფიცირება, 2017 წელს - პარიზის შეთანხმების, ხოლო 2020 წელს მიუერთდა კიოტოს ოქმის დოჰას შესწორებას. დოკუმენტის მიხედვით დადასტურდა მიდი ვალდებულება კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ქმედებებისადმი და 2015 წელს წარუდგინა UNFCCC-ს მისი ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილი (INDC).⁹ დოკუმენტის მიხედვით დადასტურდა მიდი ვალდებულება კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ქმედებებისადმი და 2015 წელს წარუდგინა UNFCCC-ს მისი ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილი (INDC).

NDC მიზნების მიღწევის უზრუნველსაყოფად, საქართველომ შეიმუშავა და მიიღო კლიმატის ცვლილების პირველი ეროვნული სტრატეგია 2030 და 2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმა. NDC-ის განახლებული დოკუმენტიდან გამომდინარე, მისი გრძელვადიანი ხედვაა 2030 წლისთვის სატბურის აირების მთლიანი ემისიების 35%-ით შემცირება 1990 წლის დონესთან შედარებით ეკონომიკის კლიმატის შესაბამისი ყველა ძირითადი სექტორისთვის.¹⁰ საერთაშორისო მხარდაჭერით, საქართველო ვალდებულია 2030 წლისთვის შეამციროს სატბურისაირების ემისიები ეროვნულ დონეზე 50%-ით ან 57%-ით 1990 წელთან შედარებით, თუ გლობალური სატბურის აირების გაზების ემისია მიჰყვება 2.0°C და 1.50°C სცენარებს, შესაბამისად.

2020 წლის ბოლოსთვის საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ (MEPA) UNFCCC-ს წარუდგინა განახლებული NDC. გარემოს დაცვისა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი და კლიმატის ცვლილების სამმართველო (CCD) შეიქმნა MEPA-ს ფარგლებში, რათა მოხდეს საქართველოს კლიმატთან დაკავშირებული ძირითადი დოკუმენტების კოორდინაცია და განხორციელება, როგორცაა NDC-ის გაუმჯობესება, კლიმატის სამოქმედო გეგმის მომზადება, ასევე, როგორც ეროვნული კომუნიკაციების (NC) და ორწლიანი განახლების ანგარიშები (BUR) UNFCCC-სთვის.¹¹

2017 წლის 1 ივლისს საქართველო ევროპის ენერგეტიკული საზოგადოების სრულუფლებიანი წევრი გახდა. შედეგად, ის ვარლდებულია მოცემულ ვადებში ეროვნული კანონმდებლობა ევროკავშირის ენერგეტიკულ რეგულაციასთან შესაბამისობაში მოიყვანოს. ქვეყანამ უნდა დაადგინოს 2020-2030 წლებში განახლებადი ენერგიის წილი ენერგიის მთლიან მოხმარებაში, ასევე, ენერგიის რაოდენობა, რომლის დაზოგვაც ენერგოეფექტურობით არის შესაძლებელი.

2019 წლის დეკემბერში მთავრობამ მიიღო „განახლებადი ენერგიის განვითარების 10-წლიანი გეგმა“, რომელიც კანონით არის მოთხოვნილი. ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული გეგმის (NECP) პროექტის მიხედვით, საქართველო 2025-2030 პერიოდს მართავს (ანუ მმართველობის რეგულაციის ვადებს). ის ეხება ენერგეტიკული კავშირის ხუთ განზომილებას (ენერგეტიკული უსაფრთხოება, შიდა ენერგეტიკული ბაზარი, ენერგოეფექტურობა, დეკარბონიზაცია და კვლევა, ინოვაცია და კონკურენტუნარიანობა) და მოიცავს ეროვნულ ამოცანებსა და მიზნებს თითოეული განზომილების ფარგლებში, ასევე შემოთავაზებულ პოლიტიკასა და ზომებს (PaMs) განსაზღვრული მიზნების მისაღწევად (მათ შორის ზემოქმედების შეფასება).

⁹ გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენცია (UNFCCC). საქართველო, <https://unfccc.int/node/61069>, წვდომა 22 მაისი 2023.

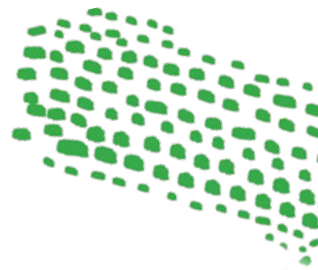
¹⁰ საქართველოს მთავრობა. (2021). საქართველოს მეორე ეროვნულად განსაზღვრული წვლილი პარიზის შეთანხმებით, <https://www4.unfccc.int/sites/NDCStaging/PublishedDocuments/Georgia%20First/GEO-INDC.pdf>, წვდომა 21 მარტი 2023.

¹¹ Ibid.

კონკრეტული ვალდებულებების თვალსაზრისით, NECP-ის უახლესი პროექტი, პრინციპში, არ ასახავს რაიმე ახალ დეკარბონიზაციის ვალდებულებებს. ამის ნაცვლად, დოკუმენტი იმეორებს NDC-ის და ეროვნული კანონმდებლობის მიზნებს და განსაზღვრავს ადაპტაციის ზომებს. აღსანიშნავია განახლებადი ენერგიის წილის ზრდა ენერგიის საბოლოო მოხმარებაში (მიზანი: 2030 %27.4 წლისთვის).

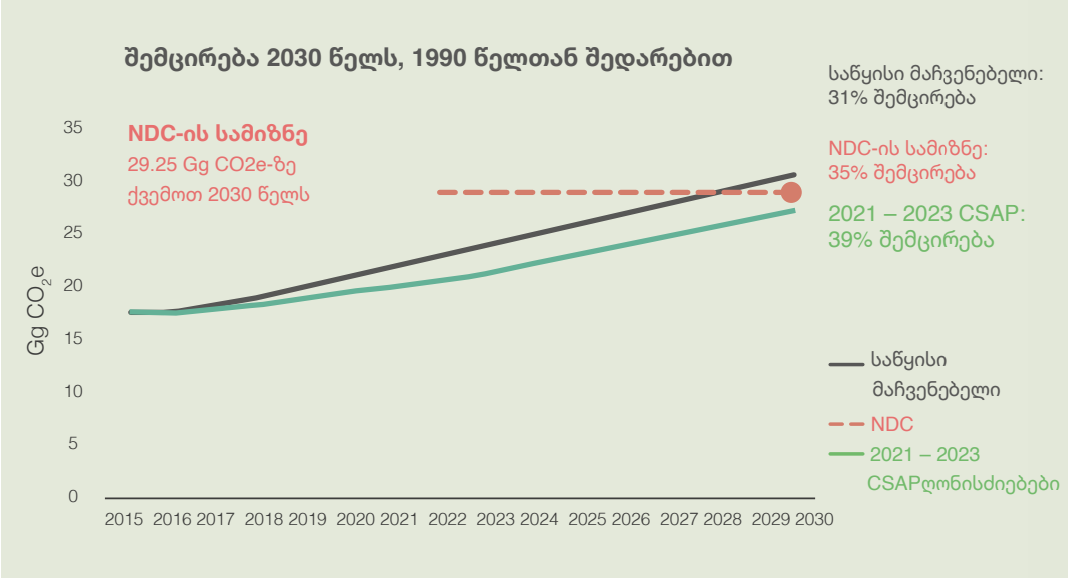
როგორც UNFCCC-ის მხარე, საქართველომ უნდა მოამზადოს საუკუნის შუა პერიოდზე ორიენტირებული, გრძელვადიანი სტრატეგია (“LTS” ან “LT LEDS”)¹² სატბურის აირების დაბალი ემისიის განვითარებისთვის. ეს გათვალისწინებულია პარიზის შეთანხმებაში (მუხლი 19(4), გადაწყვეტილება 1/CP.21, პუნქტი 35), რომელიც ითხოვს 2050 წლის ხედვის იდენტიფიცირებას კლიმატთან დაკავშირებული სექტორებიდან (ენერგეტიკა, მრეწველობა, სამრეწველო პროცესები (IPPU) სატბურის აირების პროგნოზული ემისიების საფუძველზე), შენობები, ტრანსპორტი, სოფლის მეურნეობა, ნარჩენები და სატყეო მეურნეობა/LULUCF), როგორც განსაზღვრულია IPCC-ის მიერ, როგორც სატბურის აირების წყაროები და შთანთქმელები, რაც იწვევს მთლიან წმინდა სატბურის ემისიებს ეროვნულ მაშტაბში. UNFCCC-ის ფარგლებს მიღმა, საქართველო ვალდებულია წარადგინოს გრძელვადიანი სტრატეგია (LTS) მმართველობის რეგლამენტის შესაბამისად „ამ რეგულაციის [მმართველობის რეგულაციის] ძალაში შესვლამდე“ (მუხლი 1(15)). დებულება მინისტრთა მე-19-საბჭოზე მიღების დღიდან შევიდა ძალაში. ეს კიდევ უფრო ამბიციურს ხდის LTS-ის წარდგენის ვადას, რომელიც მმართველობის რეგულაციის განხორციელების თარიღამდე (ანუ 2022 წლის დეკემბერამდე) უნდა დაკმაყოფილდეს.

საქართველოს მეოთხე NC წარედგინა UNFCCC-ის სამდივნოს 2021 წელს და მეხუთე NC ამჟამად მომზადების პროცესშია. Climate Watch-ის NDC მონიტორინგის თანახმად, საქართველოს NC მოიცავს ტრანსპორტის, შენობების, ენერგიის გამომუშავებისა და გადაცემის, სოფლის მეურნეობის, მრეწველობის, ნარჩენების და სატყეო მეურნეობის მიზნებს.¹³ სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა მოიცავს უპირობო ვალდებულებას და ორ დამატებით პირობით სცენარს ემისიების შემდგომი შემცირებისთვის, რომელთა განხორციელება დამოკიდებული იქნება საერთაშორისო მხარდაჭერაზე.

¹² განსხვავება ამ ორ აბრევიატურას შორის მდგომარეობს UNFCCC-ის სამდივნოსა და ევროკავშირის ჩარჩოს ორ პერსპექტივაში.

¹³ ქვეყნის ჩართულობის განახლებული ანგარიში საქართველოსთვის, აგვისტო 2022, <https://ndcpartnership.org/countries-map/country?iso=GEO>, წვდომა 21 მარტი 2023.

გრაფიკი 3: სათბურის აირების (GHG) ემისიების ტრაექტორია საქართველოს ეკონომიკის ყველა ძირითადი სექტორიდან (2030-2015) გრაფიკზე გაერთიანებულია ემისიები ეკონომიკის ყველა ძირითადი სექტორიდან, LULUCF-ის სექტორში ნახშირბადის მშთანთქმელების გამოკლებით¹⁴

ცხრილი 1: საერთო შედარება წინა NDC-თან¹⁵

გაუმჯობესებული	გაუმჯობესებული	გაუმჯობესებული	უცვლელი	გაუმჯობესებული	გაუმჯობესებული	გაუმჯობესებული
განახლებული ადრე წარდგენილ თან შედარებით	გაძლიერებულია შერბილება (2030 წელს შემცირებულია სათბურის აირების ჯამური ემისიები)	გაძლიერებულია ან დამატებულია სათბურის მიზანი	გაძლიერებულია ან დამატებულია სექტორული მიზანი	გაძლიერებულია ან დამატებულია პოლიტიკა და ქმედებები	გაძლიერებულია ადაპტაცია	მონოდებულია დამატებითი ინფორმაცია

14 2030 კლიმატის ცვლილების სტრატეგია, <https://mepa.gov.ge/En/Files/ViewFile/50123>, წვდომა მარტი 21, 2023.
15 ცხრილი 1: მწვანე აღნიშნავს მიღწეულ პროგრესს, წითელი - პროგრესის არარსებობას. შედგენილია RECC-ის მიერ NDC რეესტრის მონაცემებით: <https://unfccc.int/NDCREG>, წვდომა მარტი 21, 2023.

5 კლიმატის ცვლილებებში ჩართული სამოქალაქო საზოგადოება და მისი მონაწილეობის უფლება

5.1 ფუნდამენტური მოთხოვნები

დემოკრატიული სისტემა ძლიერ სამოქალაქო საზოგადოებას ეყრდნობა. სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობა საჯარო პოლიტიკის შემუშავებაში ხელს უწყობს პლურალიზმს და შეიძლება გამოიწვიოს უფრო ეფექტური, სამართლიანი და მდგრადი პოლიტიკა. სხვა საკითხებთან ერთად, სამოქალაქო საზოგადოება მოქმედებს როგორც სამთავრობო სუბიექტების შემმონებელი, რაც განსაკუთრებით კრიტიკულია, როდესაც მმართველ პარტიას დიდი უმრავლესობა აქვს. შედეგად, სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობა და მხარდაჭერა მის მრავალფეროვნებაში გადამწყვეტია საქართველოს სამოქალაქო ზრდისთვის.

2020 წლის დასაწყისში, Covid 19-ის გავრცელების დროს, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებმა აჩვენეს თავიანთი უნარი სწრაფად მორგებოდნენ ცვალებად სიტუაციას და გამომხატვედნენ მოსახლეობის კონკრეტულ საჭიროებებს ახალი როლებისა და პასუხისმგებლობების აღებით, როგორიცაა საზოგადოების მზადყოფნის გაზრდა და გადაუდებელი სიტუაციებისადმი გამძლეობა, პირველადი დახმარების გაწევა და მოსახლეობის დაკავშირება საჯარო სერვისებთან. მთავრობაზე მკაცრის პასუხისმგებლობის დაკისრებით ეპიდემიაზე გადაუდებელ რეაგირების საკითხზე, CSO-ებმა და მედიამ თავიანთი სადამკვირვებლო როლი გააძლიერეს.

ასევე პროგრესი იყო სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების შესაძლებლობებისა და მონაწილეობის კუთხით. მაგალითად, მრავალმა პოლიტიკურმა პარტიამ და აქტივისტმა, მათ შორის CSO-ებმა, განაცხადეს, რომ 2020 წლის ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნები ვერ აკმაყოფილებდა როგორც შიდა საკანონმდებლო კრიტერიუმებს, ასევე ეუთო/ODIHR საერთაშორისო ნორმებს. CSO-ების მიერ საარჩევნო გაყალბების ბრალდებებმა აქციის მონაწილეებსა და სამართალდამცავებს შორის შეტაკება გამოიწვია. მას შემდეგ, ევროკავშირის აქტიური შუამავლობის მიუხედავად, ადმინისტრაცია და ოპოზიცია ხშირად „პოლიტიკურ ჩიხში“ შედიან განსხვავებული პოზიციების გამო.

2021 წლიდან დღემდე რთული პერიოდი იყო ქართული საზოგადოებისთვის. სამოქალაქო მონაწილეობის განსაკუთრებით მაღალი დონე დაფიქსირდა 2022 წლის 20 თებერვალს, რუსეთის მიერ უკრაინაში შეჭრის შემდეგ; 2022 წლის 25 თებერვალს ქართველები გამოვიდნენ ქუჩებში უკრაინის მიმართ სოლიდარობის გამოსახატავად, რაც რამდენიმე კვირა გაგრძელდა. CIVICUS Monitor-ი საქართველოში სამოქალაქო სივრცეს კვლავ „დავინწრობულად“ ახასიათებს - რომელიც მეორე კატეგორიაა „ღიას“ შემდეგ.¹⁶ ბოლო ორი წლის განმავლობაში, აღმოსავლეთი პარტნიორობის რეგიონში, საქართველოს სამოქალაქო სივრცე კვლავ ყველაზე ხელსაყრელია სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობისთვის. Freedom House-ის 2023 წლის ქულისა და სტატუსის მიხედვით, საქართველო ინარჩუნებს იგივე ქულას 58/100 და „ნაწილობრივ თავისუფალის“ სტატუსს ინარჩუნებს.¹⁷ გარდა ამისა, Bertelsmann Stiftung-ის ტრანსფორმაციის ინდექსი (BTI) 2022 მოიცავს პერიოდს 2019 წლის 1 თებერვლიდან 2021 წლის 31 იანვრამდე. BTI აფასებს როგორც მმართველობის

16 CIVICUS Monitor (2023). საქართველო - ბოლო განახლება, <https://monitor.civicus.org/country/georgia>, წვდომა 21 მარტი 2023.
17 Freedom House (2023) Georgia, <https://freedomhouse.org/country/georgia/freedom-world/2023>, წვდომა 21 მარტი 2023.

ხარისხს, ასევე დემოკრატია და საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის მაჩვენებლებს. კონკრეტულად საქართველოსთვის, საერთო სტატუსის ინდექსი 10-დან 6-ია და ქვეყანას 137-დან 52-ე ადგილი უკავია (პოლიტიკური ტრანსფორმაციის ქულები: 6,1 და 54-ე ადგილი 137-დან).¹⁸

რუსეთის ომი უკრაინის წინააღმდეგ საქართველოზეც დიდ გავლენას ახდენს, რადგან რუსეთსა და საქართველოს შორის კონფლიქტი მრავალი წელია გრძელდება. HIIK კონფლიქტის ბარომეტრი ამ კონფლიქტს აფასებს, როგორც „არაძალადობრივ კრიზისს“ (2).¹⁹ თუმცა, უკრაინის წინააღმდეგ ომის დაწყების შემდეგ, ათასობით ადამიანი გამოვიდა თბილისის ქუჩებში, რათა გაეპროტესტებინათ საქართველოს მთავრობის სურვილის არქონა უკრაინის ომის წინააღმდეგ უფრო მტკიცე პოზიცია დაეფიქსირებინა. ეს პროტესტი საბოლოოდ სამთავრობო ორგანოების წინააღმდეგ აქციებში გადაიზარდა. აქციის მონაწილეებმა ასევე მოითხოვეს პრემიერ-მინისტრის გადადგომა და მოუწოდეს მთავრობას გადადგას ნაბიჯები მხარდაჭერის მოსაპოვებლად, რათა მოხდეს საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაცია, რაც კიდევ ერთი კონფლიქტია, რომელიც აღიარებულია HIIK-ის მიერ კონფლიქტის ბარომეტრის მიერ, რომელიც ქართულ ოპოზიციას „ძალადობრივ კრიზისად“ აფასებს (3).²⁰

მეორემხრივ, საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოება აგრძელებს სარგებლობას მხარდამჭერი გარემოთი, რომელიც სამართლებრივი და მარეგულირებელი შეზღუდვებისგან არის თავისუფალი. ახალი CSO-ების რეგისტრაციის პროცესი არის მარტივი, არაბიუროკრატიული, სწრაფი და ეფექტური. საქართველოში, სადაც სულ რაღაც 3,7 მილიონი ადამიანი ცხოვრობს, 26000-ზე მეტი „არამომგებიანი, არაკომერციული“ ორგანიზაციაა, რომლებიც ოფიციალურად არის რეგისტრირებული, თუმცა საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს (NAPR) მონაცემებით, მათგან რეალურად აქტიური გაცილებით ნაკლებია. კარგად განვითარებული CSO-ების უმრავლესობა კონცენტრირებულია დედაქალაქ თბილისში, ხოლო რეგიონული CSO-ების შესაძლებლობები შეზღუდულია. დამკვირვებელთა ზოგიერთმა ჯგუფმა ხაზი გაუსვა 2021 წელს საქართველოში სამოქალაქო ორგანიზაციების რეგისტრაციების რაოდენობის მკვეთრ ზრდას.

თუმცა, „უცხოელი აგენტების რეგისტრაციის შესახებ“ ახალი კანონპროექტის შესაძლო დამტკიცებამ ხმაური გამოიწვია და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მიმართ უკვე არსებული პოზიტიური განწყობა გააუფასურა.²¹ 2023 წლის მარტში, საკამათო აქტი მიღების ზღვარზე იყო. კანონი ავალდებულებს ფიზიკურ პირებს ან ორგანიზაციებს, რომლებიც იღებენ დაფინანსებას ან სხვა სახის მხარდაჭერას უცხოური მთავრობების ან სუბიექტებისგან, საქართველოს სამთავრობო ორგანოებში დარეგისტრირდნენ როგორც „უცხოური აგენტები“, მოსახლეობის უმრავლესობამ, მათ შორის საერთაშორისო წარმომადგენლებმა, როგორც არიან აშშ-ის და ევროკავშირის ელჩები, ეს კანონი დაგმეს, როგორც განსხვავებული აზრის ჩახშობისა და გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის მცდელობა. კანონპროექტის გარშემო არსებულმა დისკუსიებმა რამდენიმე დღიანი მშვიდობიანი საპროტესტო აქციები გამოიწვია დედაქალაქში, რამაც საბოლოოდ აიძულა მთავრობა გამოეწვია კანონპროექტი.

18 Bertelsmann Stiftung, BTI 2022, საქართველოს ანგარიში, <https://bti-project.org/en/reports/country-report/GEO>, წვდომა 22 მარტი 2023.

19 ჰაიდელბერგის საერთაშორისო კონფლიქტების კვლევის ინსტიტუტი (HIIK). (2021). კონფლიქტის ბარომეტრი 2022, https://hiik.de/wp-content/uploads/2022/10/CoBa_2021_03.pdf, წვდომა 22 მარტი 2023.

20 Ibid.

21 Human Rights Watch, „საქართველო: უცხოელი აგენტების კანონპროექტი არღვევს უფლებებს“, <https://www.hrw.org/news/2023/03/07/georgia-foreign-agents-bill-tramples-rights>, წვდომა 7 მარტი 2023.

პორტალ www.csogeorgia.org-ის ცნობით, საქართველოს 1284 CSO-დან 173 ეკოლოგიურ თემებს ეხება.²² კლიმატის საკითხებზე მომუშავე სსო და არასამთავრობო ორგანიზაციები (NGO-ები) მცირე უმცირესობაა და არ არიან ორგანიზებულნი დიდ ქსელებად. მხოლოდ რამდენიმე ორგანიზაცია - საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა (GMG), ენერგოეფექტურობის ცენტრი (EEC), კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელი (CENN), კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი (REC Caucasus), „რემისია“, მსოფლიო გამოცდილება საქართველოსთვის (WEG), მწვანე ალტერნატივა, ქალაქის ინსტიტუტი და „ეკოვიუნი“ - უშუალოდ მუშაობს ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა კლიმატის ცვლილება, ემისიების შემცირება და განახლებადი ენერგიები.

საქართველოს კლიმატში ჩართული სამოქალაქო საზოგადოება არის ახალგაზრდა მოძრაობა, რომელსაც აქვს მცირე ინსტიტუციური და ინდივიდუალური რესურსები. არასამთავრობო ორგანიზაციები ძირითადად ჩართულნი არიან ინიციატივებსა და ამოცანებში, რომლებიც უშუალოდ ხელს უწყობენ კლიმატის ცვლილების ადაპტაციას ან შერბილებას. ადგილობრივ პარტნიორებთან ერთად ისინი ახორციელებენ ისეთ პროექტებს, როგორიცაა მზის პანელების დაყენება, კლიმატის ცვლილებასთან საზოგადოების ადაპტაციის ხელშეწყობა, სოფლის სასოფლო მეურნეობის სექტორში ადაპტაციური შესაძლებლობების გაძლიერება და გარემოსდაცვითი განათლების სფეროში აქტიური მონაწილეობა. ისინი სიამოვნებით უწევენ კონსულტაციებს მთავრობას და მუშაობენ რამდენიმე სამინისტროსთან. მათ წვლილი შეიტანეს შერბილების ეროვნული დოკუმენტების შემუშავებაში, როგორიცაა, ეროვნულად შესაბამისი შემარბილებელი ქმედებები (NAMAs), კომენტარები მოამზადეს კლიმატთან დაკავშირებულ კანონპროექტებზე და მონაწილეობა მიიღეს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტის (NDC) განხილვის პროცესში.

ვესტმინისტერის დემოკრატიის ფონდის (WFD)²³ მიერ 2021 წლის აგვისტოში ჩატარდა ეროვნული კვლევა, რათა შეესწავლა საქართველოს მოქალაქეების მოსაზრებები და დამოკიდებულებები გარემოსდაცვითი საკითხებისა და კლიმატის ცვლილების მიმართ, როგორც ეროვნულ, ისე გლობალურ დონეზე. მან დაადგინა, რომ საქართველოს მოქალაქეები ძალიან შემფოთებულნი არიან კლიმატის ცვლილების, ბიომრავალფეროვნების დაკარგვისა და გარემოს დეგრადაციის შედეგებით და მიიჩნევენ, რომ კლიმატის ცვლილება და გარემოს დეგრადაცია ყველაზე სერიოზულ პრობლემად დგას დღეს მსოფლიოს წინაშე. მსგავსი ეროვნული კვლევა WFD-ის დაკვეთით 2022 წლის ნოემბერში ჩატარდა. რესპონდენტთა უმეტესობა მიიჩნევს, რომ კლიმატის ცვლილების პრობლემა ძალიან მნიშვნელოვანია, როგორც გლობალურად (%73), ასევე ეროვნულ დონეზე (%68). საინტერესოა აღინიშნოს, რომ 2020 წლის აგვისტოში გაეროს განვითარების პროგრამის (დურგლიშვილი, 2021) დაკვეთით ჩატარებულმა მსგავსმა ეროვნულმა კვლევამ აჩვენა, რომ საქართველოს მოქალაქეებმა კლიმატის ცვლილება, სიღარიბისა და ინფექციური დაავადებების შემდეგ, მესამე მნიშვნელოვან გლობალურ გამოწვევად მიიჩნიეს.

2020-2025 წლების დეცენტრალიზაციის ახალი სტრატეგია უნდა დაეხმაროს CSO-ებს დამატებითი დაფინანსების მოპოვებაში უფრო ფართო წყაროებიდან. ადგილობრივ თვითმმართველობებს არ მიეცათ გრანტების გაცემის უფლება; მათ შეეძლოთ მხოლოდ ეროვნული და საერთაშორისო დაფინანსების მიღება თავიანთი ფუნქციების განსახორციელებლად. ადგილობრივ თვითმმართველობებს არ მიეცათ

22 <https://csogeorgia.org/en/organizations/ngo?searchQuery=&showCategory=7>, წვდომა 21 მარტი 2023.

23 IPM ბაზრის ინფორმაცია - კავკასია (2022). კლიმატის ცვლილებასა და გარემოს დაცვაზე ორიენტირებული ეროვნული აზრის გამოკითხვა საქართველოში. ვესტმინისტერის ფონდი დემოკრატიისთვის (WFD) საქართველოს დაკვეთით, <https://www.wfd.org/what-we-do/resources/climate-change-and-environmentally-focused-nationwide-opinion-poll-georgia>, წვდომა 21 მარტი 2023.

გრანტების გაცემის უფლება; მათ შეეძლოთ მხოლოდ ეროვნული და საერთაშორისო დაფინანსების მიღება თავიანთი ფუნქციების განსახორციელებლად. ვინაიდან დეცენტრალიზაციის სტრატეგიაში ცალსახად არის ნათქვამი, რომ ადგილობრივ თვითმმართველობებს უნდა ჰქონდეთ გრანტების გაცემის უფლება CSO-ებისთვის, სტრატეგიის განხორციელებამ უნდა გაზარდოს CSO-ების ფინანსური შესაძლებლობები ადგილობრივ/რეგიონულ დონეზე.

5.2 მონაწილეობის სამართლებრივი ჩარჩო

საქართველოს კლიმატის საკითხებში ჩართულობის ისტორია და კლიმატის საერთაშორისო მოლაპარაკებები შეჯამებულია ქვემოთ მოცემულ ცხრილში:

ცხრილი 2: საქართველოს მიერ რატიფიცირებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები და ეროვნული განვითარება

1994	საქართველოს პარლამენტმა კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს ჩარჩო კონვენციის რატიფიცირება მოახდინა
1999	ქვეყანამ მოახდინა კიოტოს ოქმის რატიფიცირება
2015	2015 წლის სექტემბერში საქართველომ UNFCCC-ს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული კონტრიბუცია (INDC) წარუდგინა. INDC-ის ფარგლებში საქართველომ დაგეგმა 2030 წლისთვის უპირობოდ 15%-ით შეამციროს თავისი სათბურის აირების ემისია „ტრადიციული ბიზნესის“ სცენარით განსაზღვრული მნიშვნელობის მიმართ, რაც შეიძლება გაიზარდოს 25%-მდე, თუ ქვეყანას საერთაშორისო ფინანსურ და ტექნოლოგიურ მხარდაჭერაზე ექნება წვდომა.
2017	ქვეყანამ განახორციელა კლიმატის ცვლილების შესახებ პარიზის შეთანხმების რატიფიცირება
2021	2021 წლის 8 აპრილს საქართველოს მთავრობამ შეიმუშავა და მიიღო განახლებული NDC და UNFCCC-ს 2021 წლის 5 მაისს წარუდგინა. განახლებულ NDC-ში საქართველომ კიდევ ერთხელ დაადასტურა თავისი მტკიცე ვალდებულება 2015 წლის პარიზის შეთანხმების მიმართ. საქართველოს კლიმატის ცვლილების 2030 წლის ეროვნული სტრატეგია და 2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმა, რომელიც მთავრობამ განახლებულ NDC-სთან ერთად მიიღო, ასახავდა კონკრეტულ ქმედებებს, რომლებსაც ქვეყანა განახორციელებს ამ ამბიციური დღის წესრიგის შესასრულებლად.
2022	საქართველომ დაასრულა დაბალი ემისიის განვითარების გრძელვადიანი სტრატეგია, რომელიც განიხილავს ქვეყნის კლიმატის ამბიციას 2030 წლის შემდეგ და 2050 წლამდე, ერთ-ერთი შესაძლო სცენარით, რომელიც კლიმატის ნეიტრალიტეტს 2050 წლისთვის მიაღწევს.
2022	საქართველომ მოახდინა კლიმატის კანონმდებლობის პროცესის ინიცირება

საერთაშორისო დონე

გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის (UNECE) კონვენცია ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და გარემოსდაცვით საკითხებში მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის შესახებ (ორჰუსის კონვენცია) არის ფუნდამენტური შეთანხმება ხელმომწერ ქვეყნებში გარემოსდაცვითი უფლებების განვითარებისა და დაცვისთვის. ორჰუსის კონვენცია 1998 წლის 5 ივნისს შევიდა ძალაში და მას შემდეგ აჩვენა გაუმჯობესებები გარემოს დაცვის, დემოკრატიზაციის, უსაფრთხოებისა და მდგრადი გარემოსდაცვითი შედეგების წარმოებაში. საქართველოსთვის მთავარი პრიორიტეტია ოთხი საერთაშორისო ხელშეკრულება: UNFCCC და მისი პარიზის შეთანხმება კლიმატის ცვლილების შესახებ, ევროკავშირი-საქართველოს ასოცირების

შეთანხმება, ენერგეტიკული გაერთიანების ხელშეკრულებაში შეერთების ოქმი და ორჰუსის კონვენცია.

საქართველომ 2000 წელს მოახდინა ორჰუსის კონვენციის რატიფიცირება N 135 რეზოლუციით. ამავე პერიოდში ქვეყანამ სხვადასხვა გარემოსდაცვითი მოქმედება განახორციელა. მათ შორის, სამი ჩარჩო კანონი გარემოს დაცვის, გარემოზე ზემოქმედების ნებართვისა და სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის შესახებ განსაკუთრებით აქტუალური იყო ორჰუსის კონვენციასთან მიმართებით.

უფრო მეტიც, ორჰუსის კონვენცია ადგენს საზოგადოების უფლებას მონაწილეობა მიიღოს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღებაში. თუმცა ორჰუსის კონვენციის სამართლებრივი მოთხოვნები სრულად არ არის ინტეგრირებული ეროვნულ კანონმდებლობაში.

დოკუმენტი, რომელმაც ძლიერი გავლენა მოახდინა გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობის ფორმალურ ჩარჩოზე, არის 2014 წლის ევროკავშირი-საქართველოს ასოცირების შეთანხმება (AA), რომელიც ძალაში სრულად 2016 წელს შევიდა. ასოცირების ხელშეკრულების მიხედვით (თავი 3 გარემოს დაცვა), გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა და საზოგადოების მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღებაში გადამწყვეტია კარგი გარემოსდაცვითი მმართველობისთვის.

ევროკავშირი-საქართველოს ურთიერთობის შემთხვევაში, AA-ს დაახლოების პროცესი დიდ გავლენას ახდენს საქართველოს კანონმდებლობაზე, ამიტომ ევროკავშირის კლიმატის კანონი და ევროკავშირის მწვანე შეთანხმება, სავარაუდოდ, მნიშვნელოვან გავლენას მოახდენს საქართველოში კლიმატის ჩარჩოს შემუშავებაზე. ასეთი სამართლებრივი ბაზის შემუშავება განსაკუთრებით აუცილებელია საქართველოს ევროკავშირში განწევრიანების მისწრაფებების გათვალისწინებით. კლიმატის კანონს ევროკავშირი დადებითად განიხილავს და შეუძლია მნიშვნელოვანი როლი ითამაშოს ევროკავშირთან დაახლოებაში. ორჰუსის კონვენციის ეროვნული იმპლემენტაციის შედეგად, საქართველო აქტიურად ცდილობს ხელი შეუწყოს გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას და უზრუნველყოს პლატფორმები საზოგადოების მონაწილეობისთვის ყველა დაინტერესებული მხარისთვის, მათ შორის ქალებისა და ახალგაზრდებისთვის და მათი კონკრეტული ჯგუფებისთვის (როგორიცაა შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები, ეთნიკური უმცირესობები, სექსუალური უმცირესობები, მარტოხელა დედები, იძულებით გადაადგილებული პირები და კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული ქალები და გოგონები და ა.შ.). უმეტეს შემთხვევაში, მონაწილეობის პლატფორმები სხვადასხვა პროექტის სპეციფიკური მიზნების ნაწილია. თუმცა, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო (MEPA) და სხვადასხვა საქვეუწყებო დაწესებულებები, როგორიცაა სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი, უზრუნველყოფს მონაწილეობის პლატფორმებს, ისევე როგორც სამინისტროს ვებ-გვერდი, რომელიც მოიცავს ვირტუალურ საჯარო ფორუმს, საინფორმაციო ბიულეტენებს და რეგიონულ საინფორმაციო ცენტრებს.

ასოცირების შეთანხმებაში ნათქვამია, რომ საქართველოს საზოგადოებას შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას (EIA) დაქვემდებარებული საქმიანობების კანონიერად განსაზღვრული საჯარო მოსმენის პროცედურების მეშვეობით. საზოგადოებას ასევე შეუძლია გამოიყენოს ცხელი ხაზი, რათა MEPA-ს ნებისმიერი გარემოსდაცვითი პრობლემის შესახებ აცნობოს. საინფორმაციო ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული სხვა ინსტრუმენტები გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა (EIEC)

შეიმუშავა, როგორცაა E-Notice, შეტყობინებების სერვისი, რომელიც ავრცელებს სიახლეებს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობისა და საჯარო მოსმენების შესახებ, ასევე შეტყობინებებს იმ პირების შესახებ, რომლებიც არღვევენ საქართველოს გარემოსდაცვით კანონმდებლობას.

გარდა ამისა, საქართველო ვალდებულია გადაიტანოს ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა 2003/35/EC, რომელიც ითვალისწინებს საზოგადოების მონაწილეობას გარემოსთან დაკავშირებული გარკვეული გეგმებისა და პროგრამების შედგენაში ეროვნულ კანონმდებლობაში (მარგველაშვილი და სხვ., 2017).

ეროვნული დონე

საქართველოს კონსტიტუცია უზრუნველყოფს საზოგადოების მონაწილეობის საფუძველს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღებაში, მათ შორის კლიმატთან დაკავშირებულ საკითხებში. კონსტიტუციის -29ე მუხლის (გარემოს დაცვის უფლება) ნათქვამია, რომ: „ყველას აქვს უფლება დროულად მიიღოს სრული ინფორმაცია გარემოს მდგომარეობის შესახებ. ყველას აქვს უფლება, იზრუნოს გარემოს დაცვაზე“ და „გარემოს შესახებ გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობის უფლება“ გარანტირებულია კანონით.²⁴

გარდა ამისა, სამოქალაქო საზოგადოებას შეუძლია გამოიყენოს პირდაპირი დემოკრატიული მექანიზმები, როგორცაა რეფერენდუმი, საზოგადოებრივი ინიციატივები და პეტიციები. არასავალდებულო რეფერენდუმის ჩატარება შესაძლებელია ადგილობრივ და ეროვნულ დონეზე, ხოლო სავალდებულო რეფერენდუმი შეიძლება ჩატარდეს მხოლოდ ეროვნულ დონეზე. საქართველოს ღია მმართველობის პარტნიორობის (OGP) სამოქმედო გეგმის ფარგლებში, საქართველოს მთავრობამ 2017 წელს ელექტრონული პეტიციის პლატფორმა (ichange.gov.ge) აამოქმედა. საქართველოს ყველა მოქალაქეს შეუძლია წარადგინოს და ელექტრონული ხელმოწერები შეაგროვოს ელექტრონულ პეტიციებზე, რომლებიც საქართველოს მთავრობის კომპეტენციაში შემავალ საკითხებს ეხება.

საქართველოს პარლამენტის გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის კომიტეტი, მთავრობასთან მჭიდრო თანამშრომლობით, ხელმძღვანელობს პროცესს, რომლის მიზანია კლიმატის შესახებ კანონპროექტის განსაზღვრა და შემუშავება და მისი წარდგენა პარლამენტში განსახილველად. კანონი მოითხოვს სამოქალაქო ჩართულობას კითხვარების გავრცელების მეშვეობით, რათა ხელი შეუწყოს „თეთრი წიგნის“ შექმნას, სადაც აისახება კონკრეტული იდეები კლიმატის შესახებ კანონპროექტისთვის, რაც 2023 წლის გაზაფხულისთვის არის დაგეგმილი. კლიმატის შესახებ კანონპროექტი ზემოქმედების მკაცრ და ყოვლისმომცველ შეფასებას დაექვემდებარება, გენდერული საჭიროებების, რეგულაციებისა და სოციალურ-ეკონომიკური მიმართულებების ჩათვლით.

ძირითადი კანონმდებლობა

საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობა შედგება პირველადი (კანონები) და მეორადი (ქვეკანონები) კანონმდებლობისგან. პირველადი კანონმდებლობიდან, **საქართველოს კანონები გარემოს დაცვისა და ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ, ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი და სივრცითი დაგეგმარება, არქიტექტურული და სამშენებლო**

24 საქართველოს კონსტიტუცია (1995), <https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=36>, წვდომა 2023 წლის 12 ივნისს.

საქმიანობის კოდექსი აყალიბებს მოთხოვნებს გარემოსდაცვითი და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში საზოგადოების მონაწილეობის შესახებ.

გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი (2017)²⁵ ასახავს პრინციპებს, რომლებიც ჰარმონიზებულია ევროკავშირის გარემოსდაცვითი კანონმდებლობით გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (EIA) და გარემოზე სტრატეგიული შეფასების (SEA) დირექტივებზე, ასევე ორჰუსის კონვენციისა და გარემოზე ზემოქმედების კონვენციის მიდგომებს. ტრანსსასაზღვრო კონტექსტი (ესპოს კონვენცია) SEA-ს შესახებ მისი პროტოკოლის ჩათვლით. აქტივობები, რომლებსაც სავარაუდოდ ექნებათ მნიშვნელოვანი ზემოქმედება გარემოზე და ადამიანის ჯანმრთელობაზე, დაექვემდებარება EIA-ს, მათ შორის საზოგადოების მონაწილეობას გახშირვისა და განსაზღვრების პროცესს, ასევე გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების გამოცემის პროცედურის დროს.

საზოგადოების მონაწილეობა გეგმებში, პროგრამებსა და პოლიტიკაში გარემოსდაცვით საკითხებში (ორჰუსის კონვენციის მე7- მუხლი) ეროვნული კანონმდებლობით მოთხოვნილი არ არის. საქართველომ არ მოაწერა ხელი SEA-ს შესახებ პროტოკოლს ესპოს კონვენციის ფარგლებში, რომელიც უზრუნველყოფს ცალკეული მხარეების მიერ გარემოსდაცვითი შეფასების ინტეგრირებას მათ გეგმებსა და პროგრამებში ადრეულ ეტაპზე და ხელს უწყობს საზოგადოების მონაწილეობას. მიუხედავად ამისა, გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი შეიძლება ჩაითვალოს მთავარ ნაბიჯად SEA და EIA აპლიკაციებისთვის ფუნქციური სისტემის დანერგვისკენ.

საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ (1996)²⁶ არის ჩარჩო კანონი, რომელიც საქართველოს ორჰუსის კონვენციის რატიფიცირებამდე მიიღეს. თუმცა ეს კანონი შეიცავს პრინციპებს, რომლებიც გარემოსდაცვით საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში მონაწილეობას და გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობას მოითხოვს. საჯარო ინფორმაციაზე წვდომის უფლება გათვალისწინებულია ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით (1999 წ.) III თავში. ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა არის მოქალაქეების კანონიერი უფლება მოითხოვონ და მიიღონ ინფორმაცია საჯარო ხელისუფლებისგან.

სივრცითი დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი (2018)²⁷ ადგენს ქალაქისა და რაიონის სივრცითი გეგმების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაში საზოგადოების მონაწილეობის დეტალურ სავალდებულო პროცედურას. ამ კოდექსის შესაბამისად, სივრცითი გეგმების დამტკიცება დაუშვებელია წინასწარი გამოცხადებისა და საჯარო განხილვების გარეშე.

კლიმატის ცვლილება, თანმიმდევრული ცვლილებების შედეგად, შევიდა კანონში „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“²⁸. კანონში არ არის ნახსენები „კლიმატის ცვლილება“, როგორც ძირითადი ცნება, მაგრამ ის იძლევა „მთავარი მავნე ნივთიერებების“ განმარტებას (გოგირდის დიოქსიდი, აზოტის დიოქსიდი, აზოტის ოქსიდები, მყარი ნაწილაკები, ტყვია, ბენზოლი, ნახშირბადის მონოქსიდი, ოზონი, დარიშხანი, კადმიუმი, ვერცხლისწყალი, ნიკელი, ბენზოპირენი, მანგანუმის დიოქსიდი) ასევე ფტორირებული აირები (მათ აქვთ პირდაპირი სათბურის გავლენა).

25 გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი (2017), <https://matsne.gov.ge/en/document/view/3691981?publication=10>, წვდომა 2023 წლის 12 ივნისს.

26 საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ (1996), <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/download/33340/19/en/pdf#:~:text=This%20Law%20regulates%20legal%20relations,includin%20its%20territorial%20waters%2C%20airspace%2C>, წვდომა 2023 წლის 12 ივნისს.

27 სივრცითი დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი (2018), <https://leap.unep.org/countries/ge/national-legislation/spatial-planning-architecture-and-construction-code-georgia-no>, წვდომა 2023 წლის 12 ივნისს.

28 კანონი ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ (1991), <https://leap.unep.org/countries/ge/national-legislation/law-georgia-ambient-air-protection-no-2116-iis-1999#:~:text=2116%2DIIS%20of%201999,-Country&text=This%20Law%20regulates%20protection%20of,protection%20of%20air%20inside%20buildings>, წვდომა 2023 წლის 12 ივნისს.

კანონი MEPA-ს უფლებას აძლევს კოორდინირება გაუწიოს კლიმატის ცვლილების ეროვნული პროგრამისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავებას და განხორციელებას UNFCCC-ის საფუძველზე საქართველოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებების შესასრულებლად.

კლიმატის ცვლილების 2030 წლის სტრატეგიასთან და მისი 2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმასთან 29 ერთად²⁹, რომლებიც ამჟამად კლიმატის ცვლილების ეროვნული დონის დაგეგმვის ძირითად დოკუმენტებს წარმოადგენს - კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული საკითხები ასევე ჩნდება სხვა სტრატეგიებსა და პროგრამებში. მაგალითად, უახლესი ეროვნული გარემოსდაცვითი სამოქმედო პროგრამა (NEAP 4)³⁰ კლიმატის ცვლილებას, როგორც მის ერთ-ერთ სტრატეგიულ მიმართულებას მოიცავს.

საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სტრატეგია 2021-2027³¹ წლებში სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების პრიორიტეტებს, სტრატეგიულ მიზნებსა და ამოცანებს განსაზღვრავს. მისი ერთ-ერთი მიზანია „ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება, ეკოსისტემების შენარჩუნება, კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაცია“. ამ მიზნის ფარგლებში იდენტიფიცირებული ამოცანები, სხვათა შორის, მოიცავს: კლიმატისთვის ჭკვიანი და ეკოლოგიურად ადაპტირებული სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის გავრცელებას, ტყის რესურსების მდგრად გამოყენებას და ენერგოეფექტური და განახლებადი ენერგიის ტექნოლოგიებისა და პრაქტიკის მხარდაჭერას. კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებით, სტრატეგია ძირითადად ფოკუსირებულია კლიმატის ცვლილების ადაპტაციაზე, თუმცა სტრატეგიის ზოგიერთი კომპონენტი შესაბამისია კლიმატის ცვლილების შერბილების მიზნებთან.

მეორადი კანონმდებლობა

როდესაც საქმე ეხება მეორად კანონმდებლობას, შემდეგი აქტები პირდაპირ კავშირშია საზოგადოების მონაწილეობასთან გარემოსდაცვითი და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების მიღებაში:

- საჯარო ინფორმაციის პროაქტიული გამჟღავნების წესები (საჯარო ჩანაწერები), საჯარო ინფორმაციის ელექტრონულად მოთხოვნის სტანდარტი და გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის წესები (2017 წ.)
- საჯარო განხილვის პროცედურები (წესები) (2018)
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის (EIEC) დებულება (2018 წ.)
- სივრცითი და ურბანული გეგმების შემუშავების წესები (2019)
- პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავების, მონიტორინგისა და შეფასების საპროცესო წესები (2020)

29 კლიმატის ცვლილების 2030 წლის სტრატეგია და მისი სამოქმედო გეგმა 2021-2023, <https://mepa.gov.ge/En/Files/ViewFile/50123>, წვდომა 2023 წლის 12 ივნისს.

30 მეოთხე ეროვნული გარემოსდაცვითი სამოქმედო პროგრამა (2022), <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/34047>, წვდომა 2023 წლის 21 მარტს.

31 საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სტრატეგია 2021-2027, <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/20395>, წვდომა 2023 წლის 21 მარტს.

5.3 მმართველობა და სტრუქტურები

საქართველოში, ეროვნულ დონეზე, რამდენიმე მნიშვნელოვანი ინსტიტუციური ორგანოა, რომლებიც მხარს უჭერს სამოქალაქო საზოგადოებასთან დიალოგს და მის მონაწილეობას გარემოსდაცვითი/კლიმატის პოლიტიკის საკითხებში. ამ ორგანოებიდან მათ შორის არის:

გარემოსდაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო (MEPA): საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო იქმნება საქართველოს კონსტიტუციისა და „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და დებულებების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად. საქართველოს MEPA, თავისი შესაძლებლობებით, ფუნქციონირებს, როგორც მთავარი პოლიტიკის შემუშავებელი სააგენტო გარემოს დაცვის სფეროში. იგი ამავდროულად მჭიდროდ თანამშრომლობს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან, რათა ხელი შეუწყოს გარემოსდაცვით საკითხებზე საზოგადოების მონაწილეობასა და დიალოგს.

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტი: ეს საპარლამენტო კომიტეტი ზედამხედველობას უწევს საქართველოში გარემოსდაცვით პოლიტიკასა და კანონმდებლობას. კომიტეტის მისია, როგორც ეს განსაზღვრულია წესდებით, არის გარემოსდაცვითი საქმიანობის კოორდინაცია; ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენების უზრუნველყოფა; განსაზღვროს გარემოსა და საზოგადოების ეკოლოგიური უსაფრთხოების პოლიტიკა; შესაბამისი აქტივობების კოორდინაცია და მათ შესრულებაზე ზედამხედველობის განხორციელება. კომიტეტი რეგულარულად ატარებს საჯარო განხილვებს და კონსულტაციებს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან, რათა უზრუნველყოფილი იქნას გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შესაბამისობა საზოგადოების საჭიროებებთან და მოთხოვნებთან.

დაცული ტერიტორიების სააგენტო: საქართველოს მჭიდრო ნაკრძალების, ეროვნული პარკების, ბუნებრივი ძეგლების, მართული ნაკრძალების, დაცული ლანდშაფტების, ბიოსფერული რეზერვების, მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლების და საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭაობიანი ადგილების მართვა სააგენტოს მთავარი მოვალეობაა. სააგენტო მჭიდროდ თანამშრომლობს სამოქალაქო საზოგადოების ჯგუფებთან ეკოტურიზმის და ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნების მიზნით.

საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისია: ეს მარეგულირებელი ორგანო ზედამხედველობას უწევს საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების სექტორს. ის რეგულარულად თანამშრომლობს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან, რათა უზრუნველყოს ენერგეტიკისა და წყლის პოლიტიკის შესაბამისობა საზოგადოების საჭიროებებთან და საზრუნავებთან და ხელი შეუწყოს განახლებადი ენერგიის წყაროების განვითარებას.

საქართველოს სტრატეგიული და საერთაშორისო კვლევების ფონდი: ეს დამოუკიდებელი ანალიტიკური ცენტრი ატარებს კვლევასა და ანალიზს საქართველოში გარემოსდაცვითი და კლიმატის პოლიტიკის შესახებ. იგი ამავდროულად მჭიდროდ თანამშრომლობს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან, რათა ხელი შეუწყოს გარემოსდაცვით საკითხებზე საზოგადოების მონაწილეობასა და დიალოგს.

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი (EIEC): ორპუნქტის კონვენციის თანახმად, EIEC არის იურიდიული ინსტიტუტი, რომელსაც აქვს მანდატი, გაზარდოს მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა, ხელი შეუწყოს საზოგადოების ჩართულობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში და აამაღლოს საზოგადოების ცოდნა გარემოს დაცვის შესახებ. EIEC-ის ვებგვერდზე განთავსებულია უამრავი

ინფორმაცია გარემოსდაცვით საკითხებზე, კანონმდებლობის უახლესი განვითარების შეჯამება და მითითებულია საშუალება, რომლის გამოყენებით საქართველოს მოქალაქეებს შეუძლიათ გააგზავნონ შეტყობინება გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის შემთხვევათა შესახებ. EIEC ხელს უწყობს კლიმატის სფეროში ეროვნული მიზნების მიღებას, რომლებიც შეესაბამება პარიზის შეთანხმებას და ყოვლისმომცველი და ინკლუზიური კლიმატის სამოქმედო გეგმის (CAP) შექმნას უჭერს მხარს.

ეროვნული პროფესიული განათლება და სწავლება (VET): პროფესიული განათლებისა და გადამზადების ეროვნული საბჭო, პროფესიული განათლების მთავარი საკონსულტაციო ორგანო, სამოქალაქო საზოგადოების წევრებისგან შედგება. CSO-ებთან მიმდინარეობს პოლიტიკის შესახებ საუბარი პროფესიული განათლების სტრატეგიისა და ქმედებების შესახებ და რამდენიმე მათგანი ახორციელებს მონიტორინგს. CSO-ები იყვნენ EVET საბჭოს წევრები, რომელიც დაარსდა ევროკავშირი-საქართველოს დასაქმებისა და პროფესიული განათლებისა და სწავლის (EVET) ფინანსური დახმარების პროგრამის ზედამხედველობის მიზნით, ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული EVET პროგრამის საგრანტო სქემის ფარგლებში დაფინანსებული ოთხი საგრანტო პროექტის ფარგლებში.

ღია საპარლამენტო პარტნიორობა (OPP): სახელმწიფოსა და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაცია შორის თანამშრომლობის კიდევ ერთი მაგალითია ღია საპარლამენტო თანამშრომლობა (OGP), რომელიც 2011 წელს დაფუძნდა. სამთავრობო რეფორმატორები და სამოქალაქო საზოგადოების ლიდერები გაერთიანებულნი არიან ინკლუზიისა და მთავრობის ანგარიშვალდებულების გასაძლიერებლად კონკრეტული სამოქმედო გეგმების მეშვეობით.

ევროკავშირში განვითარება და აღმოსავლეთ პარტნიორობა: ევროკავშირი მხარს უჭერს საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოებას მისი განვითარების ადრეული პერიოდიდან. მისი მიზანია სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა მდგრადობისა და ანგარიშვალდებულების გაძლიერება, ასევე ხელსაყრელი გარემოს უზრუნველყოფა, სამოქალაქო საზოგადოებასა და საჯარო ინსტიტუტებს შორის გაუმჯობესებული დიალოგი პოლიტიკის მიმართულებებზე და უფრო ძლიერი სამოქალაქო მონაწილეობა საქართველოს ყველა რეგიონში.

აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმი (EaP CSF) 2008 წელს დაარსდა. ფორუმი, რომელიც აერთიანებს დაახლოებით 800 ორგანიზაციას აღმოსავლეთ პარტნიორობის ექვსი ქვეყნიდან და ევროკავშირიდან, მიზნად ისახავს ხელი შეუწყოს პოზიტიურ ურთიერთქმედებას აღმოსავლეთ ევროპისა და ევროკავშირის სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს შორის პოლიტიკური დებატებისა და გადაწყვეტილების მიღების მრავალფეროვნების გაზრდის მიზნით. „კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელი“ (CENN), „მწვანე ალტერნატივა“, ფონდი „კავკასიის ეკოლოგია“ და „კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი“ ამ ფორუმის წევრები არიან (REC Caucasus). შეიქმნა ექვსი ეროვნული ფორუმი პარტნიორი ქვეყნის სამოქალაქო საზოგადოების აქტიური მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად. ამრიგად, საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს შეუძლიათ მონაწილეობა მიიღონ საქართველოს ეროვნული პლატფორმის (GNP) მეშვეობით, რომელიც 185 ორგანიზაციას აერთიანებს და გააუმჯობესოს სტრუქტურული ჩართულობა სამოქალაქო საზოგადოებასა და მთავრობას შორის (საქართველოს ეროვნული პლატფორმა, 2018).

სამოქალაქო საზოგადოებასა და საჯარო ინსტიტუტებს შორის დიალოგის გაძლიერების მიზნით შემუშავდა „ევროკავშირის საგზაო რუკა საქართველოში

სამოქალაქო საზოგადოებასთან ჩართულობისთვის 2020-2018 წლებში“. გეგმა განსაზღვრავს რამდენიმე პრიორიტეტულ სფეროს, მათ შორის „კავშირის, ენერგოეფექტურობის, გარემოს და კლიმატის ცვლილებას“, რომელიც მოიცავს 4 პრიორიტეტს „CSO-ების ენერგოეფექტურობის ხელშეწყობაში, ასევე საგზაო უსაფრთხოებისა და ჰაერის ხარისხის, ზომების მიღებასა და მათი განხორციელების მონიტორინგში“ უფრო მეტიც, საგზაო რუკა განახლებულია³² 2021 წლიდან.

საქართველოს ეროვნული პლატფორმა: საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოებამ აჩვენა თავისი მნიშვნელობა ერის დემოკრატიის ზრდაში. სამოქალაქო საზოგადოების სულ უფრო მეტი პლატფორმა იქმნება, ხოლო აღმოსავლეთი პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის საქართველოს ეროვნული პლატფორმა (GNP) ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პლატფორმაა. GNP-ის მიერ 2016 წელს ოთხი რეგიონული ფილიალი შეიქმნა: იმერეთი, სამცხე ჯავახეთი, შიდა ქართლი და სამეგრელო.

საქართველოს ალიანსი სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარებისთვის (GAARD), სამოქალაქო საზოგადოების ეროვნული პლატფორმა (შექმნილი ევროკავშირის დახმარებით), რომელიც მიზნად ისახავს გააძლიეროს სოფლის თემები, განსაკუთრებით მცირე ფერმერები, და გააძლიეროს მათი შესაძლებლობები პოლიტიკის შემუშავებისა და მისი განხორციელების პროცესში მათი ინტერესების წარმოჩენისთვის - ეს ალიანსი სოფლის მეურნეობის სექტორში მომუშავე CSO-ებს მოიცავს. GAARD უზრუნველყოფს ფორუმს დებატებისა და კოორდინირებისთვის, რათა ხელი შეუწყოს ერთობლივ მოქმედებას ადგილობრივი ხელისუფლების დაინტერესებულ წარმომადგენლებსა და ადგილობრივი თემების დაინტერესებულ მხარეებს შორის, როგორც არიან მცირე ფერმერები, მონყვლადი ჯგუფები, და ადგილობრივი სამოქალაქო საზოგადოების აქტივისტები. ბევრი მნიშვნელოვანი მრავალეროვნული სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაცია ხშირად წარმატებულ ურთიერთობებს აყალიბებს მცირე ადგილობრივ CSO-თან, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ CSO-ებისთვის სოფლის მეურნეობაში ხელსაყრელი ატმოსფეროა.

ეროვნული მექანიზმები

საქართველოს მთავრობა აღიარებს რეგიონული და ადგილობრივი მონაწილეობის პროცესების მნიშვნელობას გარემოსა და კლიმატის პოლიტიკაში და ჩამოაყალიბა რამდენიმე მექანიზმი ამ პროცესების შედეგების ეროვნულ დონეზე შესატანად:

32 ევროკავშირის საგზაო რუკა საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოებასთან ჩართულობისთვის 2018-2020, <https://capacity4dev.europa.eu/library/georgia-eu-roadmap-engagement-civil-society-2021-2024>, წვდომა 12 ივნისს, 2023.

ცხრილი 3: მონაწილეობის ეროვნული მექანიზმები

საჯარო კონსულტაციები	მთავრობა ატარებს რეგულარულ საჯარო კონსულტაციებს გარემოსდაცვითი და კლიმატის პოლიტიკის საკითხებზე, სადაც მოწვეულნი არიან ადგილობრივი და რეგიონული ორგანიზაციების წარმომადგენლები, რათა უკუკავშირი და ინფორმაცია უზრუნველყონ. ამ კონსულტაციების შედეგები შემდგომში პოლიტიკის შემუშავების პროცესში არის გათვალისწინებული.
მრჩეველთა კომიტეტები	მთავრობამ შექმნა საკონსულტაციო კომიტეტები ეროვნულ, რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე, რათა უზრუნველყონ ინფორმაცია და რეკომენდაციები გარემოსდაცვითი და კლიმატის პოლიტიკის შესახებ. ეს კომიტეტები შედგება სხვადასხვა სექტორის წარმომადგენლებისგან, მათ შორის სამოქალაქო საზოგადოების, სამთავრობო უწყებებისა და კერძო სექტორის წარმომადგენლების ჩათვლით.
გარემოზე ზემოქმედების შეფასება (EIAs)	EIA აუცილებელია საქართველოში ყველა ძირითადი განვითარების პროექტისთვის და მოიცავს საჯარო კონსულტაციის პროცესს. ადგილობრივ და რეგიონულ ორგანიზაციებს აქვთ შესაძლებლობა მიანოდონ მონაცემები შემოთავაზებული პროექტების გარემოზე პოტენციური ზემოქმედების შესახებ და ეს მონაცემები გათვალისწინებული ქინება პროექტების დამტკიცების ან არადამტკიცების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას.
მონაწილეობითი ბიუჯეტირება	მთავრობამ დაამკვიდრა თანამონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროცესები ადგილობრივ დონეზე, სადაც მოსახლეობას პირდაპირ შეუძლია გამოთქვას მოსაზრება, თუ როგორ გადანაწილდეს სახელმწიფო სახსრები. ეს მოიცავს გარემოსდაცვითი და კლიმატთან დაკავშირებული პროექტების დაფინანსებას და ამ პროცესების შედეგები მხედველობაში მიიღება ეროვნულ დონეზე გადაწყვეტილების მიღებისას.

თანამშრომლობა მთავრობასა და სამოქალაქო საზოგადოებას შორის

საქართველოში CSO-ებს მთავრობასთან ურთიერთობა სხვადასხვა არხებით შეუძლიათ. მაგალითად, სსო-ებმა და საქართველოს პარლამენტმა 2013 წლის³³ დეკემბერში ხელიმოაწერეს ურთიერთგაგების მემორანდუმს მათი თანამშრომლობის გაღრმავების მიზნით. საქართველოს ერთ-ერთმა წამყვანმა ადვოკატირების ჯგუფმა CSI-მ, მემორანდუმის პირობების ფარგლებში, 2013 წელს წარმატებით გაუწია ლობირება საგადასახადო კოდექსში ცვლილებების შეტანას. ეს რეფორმები წარმოადგენს დიდ ნაბიჯს ფინანსური დამოუკიდებლობისკენ, მიუხედავად იმისა, რომ CSO-ებს თვითგმარობის მისაღწევად, კიდევ მეტი საგადასახადო შეღავათები და უპირატესობები სჭირდებათ. საქართველოს პარლამენტმა ასევე დააწესა ყოველწლიური „CSO დღე“, სადაც CSO-ს წარმომადგენლები სპიკერს ხვდებიან.

მთავრობა ასევე ფინანსურ მხარდაჭერას უწევს CSO-ებს, სახელმწიფო შესყიდვების სახით. CSO-ები ასევე იღებენ ფინანსურ მხარდაჭერას მთავრობისგან გრანტების ან ხელშეკრულებების სახით საჯარო სამუშაოების პროექტებისთვის. ნებისმიერ CSO-ს შეუძლია დარეგისტრირდეს შესყიდვების ელექტრონულ ცენტრალურ სისტემაში და შესთავაზოს მომსახურება საჯარო დაწესებულებებს.

33 მრთიერთგაგების მემორანდუმი (2013), <https://web-api.parliament.ge/storage/files/shares/aparati/memorandumi/tbilisi-memorandumi.pdf>, წვდომა 2023 წლის 12 ივნისს.

5.4 პრაქტიკა: მონაწილეობის პროცესები

საქართველო აქტიურად მუშაობს კლიმატის ცვლილების ზემოქმედების მინიმუმამდე შემცირებისთვის პარიზის შეთანხმებით (PA) ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებით, რომელიც ქვეყნებისგან მოითხოვს გლობალური საშუალო ტემპერატურის ზრდის °2C-მდე შეზღუდვას, პრეინდუსტრიულ დონესთან შედარებით. მაგალითად, საქართველომ განაახლა თავისი „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილი“ (NDC), შეიმუშავა ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული გეგმის პროექტი (NECP), მოამზადა მეოთხე ეროვნული შეტყობინება (NC) და ნარჩენების მართვის 2030 -2016 წლების ეროვნული სტრატეგია და 2026-2022 წლების სამოქმედო გეგმა. სამოქალაქო საზოგადოების აქტორებსა და სხვა დაინტერესებულ მხარეებს ამ პროცესებში მონაწილეობისა და გეგმებისა და სტრატეგიების ჩამოყალიბებაში წვლილის შეტანის მრავალი შესაძლებლობა აქვთ:

ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილი, მიმდინარე ეროვნული და სექტორული მიზნები

პარიზის შეთანხმების ფარგლებში, საქართველომ განაახლა თავისი NDC და ოფიციალურად მიაწოდა იგი UNFCCC-ს 2021 წლის მაისში. ამჟამად განახლებული NDC არის ძირითადი დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოს საერთაშორისო ვალდებულებებს კლიმატის ცვლილების სფეროში. მისი მიზანი ამგვარად არის ჩამოყალიბებული: „მხარი დაუჭიროს ქვეყნის მდგრად და დაბალანსებულ განვითარებას, თანაბრად კლიმატის ცვლილების, გარემოსდაცვითი და სოციალურ-ეკონომიკური გამოწვევების გათვალისწინებით.“³⁴ NDC მოიცავს პერიოდს 2021 წლის 1 იანვრიდან 2030 წლის 31 დეკემბრამდე. განახლებული საბაზისო მაჩვენებელი ითვალისწინებს ანთროპოგენური ემისიების დონეს სათბურის აირების წყაროების მიხედვით, შეფასებული 1990 წლისთვის.

საქართველოს NDC-ში ნაკისრი ვალდებულებები შემდეგია:

- 1. საქართველო იღებს უპირობო ვალდებულებას, რომ 2030 წლისთვის ეროვნულ დონეზე სათბურის აირების ემისიების ჯამური მაჩვენებელი 1990 წელს დაფიქსირებულ მაჩვენებელთან შედარებით 35%-ით შეამციროს (დაახლოებით უდრის სათბურის გაზების მთლიანი ემისიების შემცირებას ერთ სულ მოსახლეზე 16%-ით);
- 2. საერთაშორისო მხარდაჭერის შემთხვევაში, საქართველო ვალდებულია 2030 წლისთვის 1990 წელთან შედარებით სათბურის აირების მთლიანი ემისიების 50-57%-ს მიაღწიოს;
- 3. კლიმატის ცვლილების 2030 წლის სტრატეგიისა და მისი 2021-2023 წლის სამოქმედო გეგმის შემუშავება დასახული შემარბილებელი ღონისძიებებით, რომლებიც ხელს უწყობენ უპირობო და პირობითი ვალდებულებებისა და შემარბილებელი მიზნების მიღწევას;
- 4. საქართველო მზად არის განაგრძოს სხვადასხვა ეკონომიკური სექტორების ადაპტაციის შესაძლებლობების შესწავლა და შესაბამისი ადაპტაციის ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება.

34 საქართველოს განახლებული NDC, https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/NDC%20Georgia_ENG%20WEB-approved.pdf, წვდომა 2023 წლის 21 მარტს.

გარდა ამისა, საქართველოს NDC-ის განვითარება/განახლება იყო ერთობლივი ძალისხმევა დაინტერესებული მხარეების ფართო სპექტრის ჩართულობით. მიზანი იყო იმის უზრუნველყოფა, რომ ყველა დაინტერესებულმა მხარეს იგაეთავისებინა პასუხისმგებლობა და საკუთრების განცდა NDC-ზე და რომ ეს იყო განხორციელებადი და აქტუალური. მონაწილეობის პროცესები მოიცავდა შემდეგს:

- საჯარო კონსულტაციები და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა: გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ მოაწყო შეხვედრები სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა და ასოციაციების წარმომადგენლებთან, როგორცაა სოფლის განვითარება მომავალი საქართველოსთვის (RDFG); საქართველოს ალიანსი სოფლის მეურნეობისა და სოფლად განვითარებისათვის (GAARD); მწვანეთა მოძრაობა; მწვანე ალტერნატივა და გარემოს დაცვისა და კვლევის ცენტრი (EPRC), კერძო სექტორი, სამეცნიერო წრეები და სხვები, რათა მიეღო მათი კომენტარები და წინადადებები NDC-თან დაკავშირებით.

- დარგობრივი კონსულტაციები: სამინისტრომ ასევე გაიარა კონსულტაციები შესაბამის სამთავრობო სამინისტროებთან, რათა უზრუნველყოს თითოეული სექტორის პრიორიტეტების ასახვა NDC-ში. ეს დაეხმარა ძირითადი პრიორიტეტებისა და გამოწვევების იდენტიფიცირებას და დარგობრივი პოლიტიკისა და სტრატეგიების შემუშავებას.

- კოლეგების მიერ განხილვა და დადასტურება: საერთაშორისო ექსპერტებმა, ისევე როგორც საზოგადოებამ და დაინტერესებულმა მხარეებმა საქართველოში, განიხილეს და დაადასტურეს NDC. ამით დადასტურდა, რომ იგი შესაბამეა საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკას და შესაბამისობაში იყო საქართველოს კონტექსტთან.

- შესაძლებლობათა გაძლიერება: სამინისტრომ უზრუნველყო დაინტერესებულ მხარეთა შესაძლებლობების გაძლიერება, მათი ცოდნისა და უნარების გასაუმჯობესებლად კლიმატის ცვლილებასთან, NDC-ის განვითარებასა და განხორციელებასთან დაკავშირებით. ეს დაეხმარა იმის უზრუნველყოფას, რომ ყველა დაინტერესებულ მხარეს გააჩნდა საჭირო უნარები და ცოდნა NDC-ის შემუშავებასა და განხორციელებაში მონაწილეობის მისაღებად.

ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული გეგმა

ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული გეგმები (NECPs) დაგეგმვის ძირითადი დოკუმენტებია, რომლებსაც ევროკავშირი ითხოვს სუფთა ენერგეტიკის კონტექსტში მთელი ევროპის მასშტაბით. საქართველოს NECP უნდა დასრულდეს და წარედგინოს ენერგეტიკული გაერთიანების სამდივნოს 2024 წლის ივნისამდე, ხოლო დოკუმენტის პროექტი მზად უნდა იყოს 2023 წლის ივნისისთვის. საქართველოს სხვადასხვა დაინტერესებული მხარე, მათ შორის საჯარო სექტორის წევრები, შიდა სამთავრობო ორგანიზაციები, სამოქალაქო საზოგადოება და ქალებისა და ახალგაზრდების კონკრეტული ჯგუფები, ამჟამად NECP-ის პროექტს განიხილავენ.

NECP-ის პროექტის მიხედვით, საქართველო მოიცავს 2025-2030 პერიოდს (ანუ მმართველობის რეგულირების ვადებს). ის ეხება ენერგეტიკული კავშირის ხუთ განზომილებას (ენერგეტიკული უსაფრთხოება, შიდა ენერგეტიკული ბაზარი, ენერგოეფექტურობა, დეკარბონიზაცია და კვლევა, ინოვაცია და კონკურენტუნარიანობა) და მოიცავს ეროვნულ ამოცანებსა და მიზნებს თითოეული განზომილების ფარგლებში, ასევე შემოთავაზებულ პოლიტიკასა და ზომებს (PaMs) განსაზღვრული მიზნების მისაღწევად (მათ შორის ზემოქმედების შეფასება).

ორწლიანი განახლების ანგარიში (BUR) და ეროვნული კომუნიკაცია (NC)

რაც შეეხება UNFCCC-ის მოხსენებას, საქართველომ წარადგინა თავისი მეორე ორწლიანი განახლების ანგარიში (BUR) და მოამზადა მეოთხე ეროვნული კომუნიკაცია (NC) გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF) პროექტის „საქართველოს მეოთხე NC და მეორე BUR-ის განვითარება UNFCCC-ს“ მეშვეობით, რომელიც მოიცავს სათბურის აირების ინვენტარიზაციის კომპონენტს და გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მიერ ხორციელდება.

ორწლიური ანგარიშების წარდგენა ევალუბრატ ქვეყნებს, რომლებიც I დანართის მხარეები არ არიან. ეს ანგარიშები შეიცავს განახლებულ მონაცემებს სათბურის აირების ეროვნული აღრიცხვის (ინვენტარიზაციის) შესახებ, მათ შორის, ეროვნული ინვენტარიზაციის ანგარიშს და ინფორმაციას შერბილების ღონისძიებების, საჭიროებებისა და მიღებული დახმარების შესახებ. პირველი და მეორე BUR შემუშავდა სამთავრობო და არასამთავრობო უწყებების ერთობლივი ძალისხმევით, სადაც ანგარიშების მნიშვნელოვანი ნაწილი არასამთავრობო ორგანიზაციების ექსპერტებმა მოამზადეს. BURS-ების მომზადების დროს ჩატარდა რეგულარული კონსულტაციები დაინტერესებულ მხარეებთან და შუალედური ანგარიშები და დასკვნები გაზიარდა მთავრობასა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან. შესაბამისად, მათი მოსაზრებები და კომენტარები გათვალისწინებული იქნა საბოლოო ანგარიშში.

ნარჩენების მართვის 2030-2016 წლების ეროვნული სტრატეგია და ნარჩენების მართვის 2026-2022 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმა

ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგია და ნარჩენების მართვის 2022-2026 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმა კავკასიის რეგიონულმა გარემოსდაცვითმა ცენტრმა (REC Caucasus) შეიმუშავა გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამის (UNEP) დახმარებითა და ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული “EU4 Environment” (ევროკავშირი გარემოსთვის) რეგიონული პროგრამის მხარდაჭერით და დონორ ორგანიზაციებს და მნიშვნელოვან დაინტერესებულ მხარეებს 2022 წელს წარუდგინეს³⁵. გარდა ამისა, განახლებული სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა დამტკიცდა პარლამენტის მიერ და ნარჩენების მართვის კოდექსის ნაწილი გახდა.

40-მდე მონაწილე შეიკრიბა, რათა განეხილათ უცხოური დახმარების ჰარმონიზაცია 2016-2030 წლების ნარჩენების მართვის შეცვლილი ეროვნული სტრატეგიის პრიორიტეტების შესაბამისად და 2022-2026 წლების სამოქმედო გეგმის შესაბამისად, რათა უზრუნველყონ კოორდინაცია და თავიდან აიცილონ გადაფარვა დონორთა დახმარების სფეროებს შორის, და შემდგომში განავითაროს არსებული თანამშრომლობა და მიზნობრივი ფონდების მოზიდვა. 2022-2026 წლების ნარჩენების მართვის ეროვნული სამოქმედო გეგმა, რომელიც მომზადებულია რეგიონულ ხელისუფლებასთან, ინდუსტრიის ასოციაციებით, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან და სხვასთან კონსულტაციით, მოიცავს შესაბამის ზომებს ნარჩენების მართვის იერარქიის უმაღლესი დონის განსახორციელებლად.

³⁵ ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია 2016-2030 და სამოქმედო გეგმა 2022-2026, <https://rec-caucasus.org/wp-content/uploads/2022/12/National-Waste-Management.pdf>, წვდომა 2023 წლის 12 ივნისს.

5.5 შესაძლებლობათა გაძლიერება

გარემოსდაცვითი და კლიმატის ცვლილების შესახებ განათლება აუცილებელია საზოგადოებისთვის, რადგან ის ადამიანებს საშუალებას აძლევს გამოიკვლიონ გარემოსდაცვითი საკითხები, გაიგონ პრობლემები, მიიღონ ზომები გარემოს დასაცავად და ხელისუფლებას გარემოსდაცვით საკითხებზე პასუხისმგებლობა დააკისრონ. შედეგად, ადამიანებს უფრო მეტად ესმით გარემოსდაცვითი საზრუნავი და ისინი უფრო მეტად არიან მზად იმისათვის, რომ გააკეთონ მდგრადი არჩევანი და აღიარონ გარემოსდაცვითი საკითხები, როგორც საზოგადოების უმნიშვნელოვანესი საკითხი. საქართველოს აქვს საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი რამდენიმე ფორმალური და არაფორმალური გარემოსდაცვითი და კლიმატის განათლების პროგრამა, რომლებიც ქვემოთ მოცემულ ცხრილში ჩამოთვლილია.

ცხრილი 4: ფორმალური და არაფორმალური გარემოსდაცვითი და კლიმატის განათლების პროგრამები

ეროვნული სასწავლო გეგმა	გარემოსდაცვითი განათლება არის ჯვარედინი თემა ეროვნულ სასწავლო გეგმაში, რომელიც საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ შექმნა. სასწავლო პროგრამა მოიცავს გარემოსდაცვითი და კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საგანს, როგორიცაა მდგრადი განვითარება, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება და გარემოსდაცვითი გამოწვევების მიზეზებსა და შედეგებს. მასწავლებელი და მოსწავლეები გადიან ტრენინგებს გარემოსთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხებზე. მაგალითად, ზოგიერთ სკოლაში მასწავლებლები მოსწავლეებს ავალებენ პროექტების მომზადებას, რომლებიც დაკავშირებულია წყლის გაწმენდასთან, პლასტმასთან და სხვა საკითხებთან.
ეკო-სკოლების პროგრამა	გლობალური ძალისხმევა სახელწოდებით „ეკო-სკოლები“ მიზნად ისახავს წაახალისოს მოსწავლეები, აიღონ პასუხისმგებლობა გარემოსდაცვით პრობლემებზე. ეს ინიციატივა საქართველოს ყველა კუთხის სკოლებში ხორციელდება და მას ადმინისტრირებას უწევს კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელი (CENN). იმისათვის, რომ სკოლებმა შექმნან და განახორციელონ გარემოსდაცვითი სამოქმედო გეგმები მწვანე დროშის აკრედიტაციის მისაღებად, პროგრამა მათ კონკრეტულ სტრუქტურას სთავაზობს. CENN-ის კიდევ ერთი ინიციატივა მოიცავს მთელი ქვეყნის მასშტაბით ეკო-კლუბების შექმნას.
გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები	საზოგადოებას შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს არაფორმალურ გარემოსდაცვითი და კლიმატის საგანმანათლებლო ინიციატივებში, რომელსაც საქართველოში არაერთი გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაცია ახორციელებს. მაგალითად, საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა ატარებს საგანმანათლებლო კამპანიებს ისეთ თემებზე, როგორიცაა ნარჩენების შემცირება და ეკოლოგიურად სუფთა ტრანსპორტირება, ხოლო ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI) გთავაზობთ სამუშაო შეხვედრებსა და ტრენინგებს გარემოსდაცვითი პოლიტიკისა და ადვოკატირების შესახებ. გარდა ამისა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია (საია) ჰაერის დაბინძურებასთან დაკავშირებით აწარმოებს კამპანიებს, ხოლო გარემოს დაცვისა და კვლევის ცენტრი (EPRC) აწარმოებს კამპანიებს ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის შესახებ.

ეროვნული ფორმალური და არაფორმალური გარემოსდაცვითი განათლების პროგრამების გარდა, საქართველოს მთავრობა ცდილობდა უზრუნველყოს საზოგადოების ხელმისაწვდომობა საზოგადოების მონაწილეობის უფლებებისა და შესაძლებლობების შესახებ ინფორმაციის შესახებ. გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად გამოყენებული ერთ-ერთი მეთოდია გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (EIA) პროცესი. MEPA ვებსაიტზე მოცემულია ინფორმაცია EIA პროცესისა და საზოგადოების მონაწილეობის შესაძლებლობის შესახებ. საჯარო შეხვედრები და მოსმენები ხშირად იმართება EIA-ის პროცესისა და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების სხვა პროცესების ფარგლებში. მთავრობის ინიციატივების გარდა, საქართველოში არაერთი გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაცია მუშაობს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის ხელშეწყობაზე და საზოგადოების ინფორმირებაზე მათი უფლებებისა და შესაძლებლობების შესახებ. მაგალითად, ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტმა (IDFI) შეიმუშავა გზამკვლევი საზოგადოების მონაწილეობის შესახებ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღებაში, რომელიც მათ ვებ-გვერდზეა ხელმისაწვდომი. მნიშვნელოვანია გამოვყოთ სოციალური მედიის პლატფორმები, რადგან ისინი ყველაზე ფართოდ გამოიყენება საზოგადოების მიერ ინფორმაციის მოსაპოვებლად და შესაძლებლობების პოპულარიზაციისა და მონაწილეობისთვის. სოციალური მედიის პლატფორმები ხშირად გამოიყენება ცნობიერების ამაღლებისა და საზოგადოების მობილიზებისთვის მშვიდობიანი საპროტესტო აქციებისთვის, კამპანიებისთვის, გამოკითხვებისთვის და ა.შ.

CSO-ებს ასევე შეუძლიათ ღირებული მხარდაჭერა გაუწიონ საჯარო დაწესებულებებს. მთავრობა ხშირად ეძებს რჩევებს მსხვილი CSO-ებისგან. ბევრი სამინისტრო და უწყება ქმნის CSO-სამთავრობო თემატურ სამუშაო ჯგუფებს, რათა განიხილონ სტრატეგიები, საკანონმდებლო წინადადებები, პოლიტიკა, საზოგადოების მონაწილეობის უფლებები და შესაძლებლობები. ზოგჯერ სამთავრობო უწყებები და კომპანიები ქირაობენ CSO-ებს, რათა უზრუნველყონ ცნობიერების ამაღლების აქტივობები ან ტრენინგები ადამიანური რესურსების მენეჯმენტის, გუნდის მშენებლობის, ანტიკორუფციული და სამუშაო ეთიკის მიმართულებით. სსო-ებს ასევე აქვთ ნაყოფიერი ურთიერთობა მედიასთან და მათი ადვოკატირების საქმიანობის აუცილებელ ელემენტად იყენებენ სატელევიზიო არხებს, რადიოსადგურებს ან გაზეთებს. და CSO მუშაობენ ერთად, ეფექტურად აერთიანებენ თავიანთ რესურსებს ხმის ასამაღლებლად, გავლენის გაზრდისა და საერთო მიზნების მისაღწევად. არსებობს რამდენიმე გრძელვადიანი CSO ქსელი, რომელიც სხვადასხვა პლატფორმას მთავრობასთან თანამშრომლობისთვის იყენებს. ამ ქსელებში CSO-ებმა ასევე მიაღწიეს წარმატებას ad hoc კოალიციების ჩამოყალიბებაში კონკრეტული საკითხების გასატარებლად, როგორიცაა კლიმატის პოლიტიკა და პოლიტიკური ადვოკატირება.

CSO-ები საქართველოში მთელ რიგ გამოწვევებს აწყდებიან, რომლებიც აფერხებენ იმ უნარ-ჩვევების, პროცესებისა და რესურსების განვითარებისა და გაძლიერების პროცესს, რაც ამ ორგანიზაციებს განვითარებისთვის სჭირდებათ. საქართველოში არსებული საგადასახადო სტრუქტურა არ იძლევა დიდ სტიმულს CSO-ებისთვის სხვადასხვა წყაროდან მოიძიონ სახსრები, რაც ზღუდავს შესაძლებლობების განვითარების შესაძლებლობებს. კერძო სექტორში საქველმოქმედო შენატანებისთვის, როგორც კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის ნაწილი, საშემოსავლო გადასახადის რამდენიმე გამოქვითვა

არსებობს. დაბეგვრას ასევე ექვემდებარება ინდივიდუალური შემოწირულობები, რაც ხელს უშლის ფიზიკურ პირებს შემოწირულობა გაიღონ CSO-სთვის. მიუხედავად იმისა, რომ CSO-ებს უფლება აქვთ ჩაერთონ კომერციულ საქმიანობაში, ისინი კლასიფიცირდება როგორც კერძო სექტორის ნაწილი და შესაბამისად ექვემდებარებიან დაბეგვრას. ეს უზომოდ აძვირებს სახსრების მოზიდვის საქმიანობას როგორც CSO-ებისთვის, ისე საქართველოს მოქალაქეებისთვის. საქართველოს ასევე აკლია მოხალისეობის ძლიერი კულტურა, რაც დამატებით პრობლემას უქმნის CSO-ებს. მოხალისეობა ოდესღაც ასოცირდებოდა საბჭოთა ეპოქის სავალდებულო სამუშაო დღეებთან, რომლებიც ცნობილია როგორც „სუბბოტნიკები“ („შაბათობა“). საქართველოში ინსტიტუციონალიზებული სამოქალაქო ჩართულობისა და მოხალისეობის არაპოპულარულობის გათვალისწინებით, ისევე როგორც CSO-ების მიმართ საზოგადოების დაბალი ნდობის გათვალისწინებით, ქართული CSO-ები მოხალისეების მოსაზიდად იბრძვიან.

კიდევ ერთი სირთულე ის არის, რომ ფინანსური სტაბილურობისთვის ისინი დიდწილად საერთაშორისო დონორებსა და უცხოურ მთავრობებზე არიან დამოკიდებულნი. საერთაშორისო დონორების არსებობის მიუხედავად, ფინანსური რესურსები ხშირად შეზღუდულია, განსაკუთრებით ქალთა CSO-ებისთვის, ფართო ჯგუფებისთვის და დედაქალაქის გარეთ მდებარე CSO-ებისთვის, რაც ხელს უშლის მათ განვითარებას. CSO-ს ფინანსური მხარდაჭერა გავლენას ახდენს მის ორგანიზაციულ სტრუქტურაზე, ადმინისტრაციულ და ტექნიკურ შესაძლებლობებზე და პერსონალის ხარისხზე. მობილობის საკითხებმა შეიძლება გაართულოს CSO-ებისთვის პერსონალის შენარჩუნება და მხოლოდ უფრო დიდ ორგანიზაციებს შეუძლიათ შეინარჩუნონ მაღალკვალიფიციური პროფესიონალები. გარდა ამისა, უფრო დიდ CSO-ებს მოწინავე ფინანსური აღრიცხვის სისტემები აქვთ, მაგრამ მცირე CSO-ებს უჭირთ ბუღალტრული აღრიცხვა და ფინანსური გამჭვირვალობა. CSO-ების უმრავლესობას, განსაკუთრებით მუნიციპალიტეტებში, სჭირდებათ გააძლიერონ თავიანთი ორგანიზაციული სტრუქტურა და შესაძლებლობები, რათა განავითარონ მკაფიო მისიები, ხედვები და სტრატეგიული მიზნები შემდგომი განვითარების გასაძლიერებლად. მცირე და საშუალო ზომის არასამთავრობო ორგანიზაციებმა უნდა განავითარონ თავიანთი ძირითადი შიდა მართვის სისტემები, ადამიანური რესურსების პოლიტიკა, ფინანსური და სააღრიცხვო სისტემები და რესურსების მობილიზაციის მეთოდები.

მიუხედავად ამისა, არსებობს გარკვეული შესაძლებლობები CSO-ების შესაძლებლობების განვითარების გასაუმჯობესებლად სასწავლო პროგრამების მეშვეობით, რომლებიც წარმოადგენს სხვადასხვა ეროვნულ და საერთაშორისო პროექტებს, და რომლებიც დაკავშირებულია კლიმატის ცვლილების ადაპტაციასთან და შერბილებასთან, და CSO-ებისა და ადგილობრივი ხელისუფლებისთვის არის გათვალისწინებული. გარდა ამისა, IDFI-ს, RECC-ის, CENN-ის მიერ ორგანიზებულია რამდენიმე სემინარი და კონფერენცია უახლესი ექსპერტებიშ მონაწილეობით და CSO-ებისთვის ხელმისაწვდომი ინფორმაციით. უფრო კონკრეტულად, გაეროს განვითარების პროგრამამ და ევროკომისიამ მხარი დაუჭირეს საქართველოს მთავრობას სახელმწიფო ადმინისტრაციის რეფორმის ეროვნული სტრატეგიის შემუშავებაში, რომელიც დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობასა და მონაწილეობას მოიცავს.

6 რეკომენდაციები კლიმატის პოლიტიკაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობის გააძლიერებისა და NDC-ის მომავალი გადასინჯვების გაუმჯობესებისთვის

ეფექტური და ინკლუზიური მონაწილეობა

საქართველოში საჭიროა სამოქალაქო მონაწილეობის გაუმჯობესება. მთავრობის პასუხისმგებლობაა უზრუნველყოს აუცილებელი ზომების მიღება ეფექტური და ინკლუზიური მონაწილეობისთვის. ამიტომ რეკომენდებულია მოქალაქეთა მონაწილეობისთვის ქვემოდან ზევით პრინციპით მოქმედი მექანიზმების გამოყენება.

კლიმატის ცვლილების მართვაში მოქალაქეების მონაწილეობის ქვემოდან ზევით პრინციპით მოქმედი მექანიზმები ძალიან სასურველია, რადგან, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ცვლილებების ფართო სპექტრი, რომელიც საჭიროა დაბალ ნახშირბადის ან ნახშირბად-ნეიტრალურ საზოგადოებაზე გადასასვლელად, გავლენას ახდენს ადამიანის საქმიანობის მრავალ სფეროზე, მათ შორის ეკონომიკურ საქმიანობასა და ცხოვრების წესზე, ცვლილების მასშტაბმა და ტემპმა ზოგჯერ შეიძლება ხელი შეუშალოს მდორე და თანდათანობით გადასვლას და განაწილების კონფლიქტი გამოიწვიოს. აქედან გამომდინარე, მონაწილეობა არის დემოკრატიული ქვეყნის სტრატეგიისა და კლიმატის მართვის შეუცვლელი ელემენტი, რომელიც ხელს უწყობს გენდერული თანასწორობისა და მოწყვლადი ჯგუფების დაცვას.

გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მოქალაქეების მონაწილეობის მექანიზმების გამოყენება საქართველოში ახალი არ არის, რადგან ადგილობრივმა ხელისუფლებამ შექმნა მონაწილეობითი სტრუქტურები გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მოქალაქეთა წვლილის ასახვისთვის, რისთვისაც გამოიყენება “სამოქალაქო მრჩეველის” დანიშვნის, თანამდებობის პირთა საქმიანობის სამოქალაქო მონიტორინგის და ადგილობრივი ბიუჯეტების პრაქტიკა.³⁶ ცოტა ხნის წინ, ფინანსთა სამინისტრომ მიმართა ძალისხმევა საბიუჯეტო პროცესში საზოგადოების ჩართულობის დასაწერად, მათ შორის ბიუჯეტის გამჭვირვალობისა და ჩართულობის სისტემის პრეზენტაცია³⁷, ელექტრონული პლატფორმა, რომელიც საშუალებას აძლევს ყველა დაინტერესებულ მხარეს გაეცნოს ინფორმაციას სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ, ქვეყნის მთავარ პრიორიტეტებს, სახელმწიფო ბიუჯეტის პროგრამებს და დაგეგმოს საკუთარი ბიუჯეტი. ამ სისტემის მეშვეობით მომხმარებლების მიერ მოწოდებული შენატანი პირდაპირ მიდის საბიუჯეტო დეპარტამენტის საჯარო მოხელეებთან.³⁸

გაძლიერებულმა მონაწილეობამ შეიძლება აამაღლოს მოქალაქეთა ნდობის დონე საჯარო გადაწყვეტილების მიმღებთა მიმართ, ასევე მათი ლეგიტიმურობის, სამართლიანობის, გამჭვირვალობის, ინკლუზიურობისა და პასუხისმგებლობის მიმართ. მისი მეშვეობით გადაწყვეტილების მიმღები პირები გაეცნობიან ადგილობრივ გამოცდილებას და ინფორმაციას მიიღებენ მოსახლეობის პრეფერენციების შესახებ, ასევე სახელმძღვანელო მიმართულებებს იმის შესახებ, თუ როგორ

36 ევროპის საბჭო (2017) სახელმძღვანელო საქართველოში გამჭვირვალობისა და მონაწილეობის შესახებ, გვ 36 <https://rm.coe.int/georgia-handbook-on-transparency-and-citizen-participation-en/168078938d>, წვდომა 2023 წლის 21 მარტს.

37 <https://ebtps.mof.ge>, წვდომა 09 ივნისი 2023.

38 <https://fiscaltransparency.net/creating-public-participation-opportunities-in-georgia>, წვდომა 2023 წლის 21 მარტს.

შეაჯერონ სხვადასხვა კონფლიქტური ინტერესები. NDC-ების წარმატებით განახლების მიზნით, რეკომენდებულია განაგრძოს და გააუმჯობესოს თანამშრომლობა CSO-ებსა და სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეებს შორის რეგულარული კონსულტაციების და ჩართულობის სხვადასხვა მექანიზმების მეშვეობით. გარდა ამისა, აუცილებელია CSO-ებისთვის შესაძლებლობების გაძლიერების მხარდაჭერა, განსაკუთრებით ინდივიდუალური მონაწილეობის, მონიტორინგისა და დაფინანსების ხელშეწყობა. და ბოლოს, როგორც ცნობილია, საზოგადოება იყენებს სოციალური მედიის პლატფორმებს ინფორმაციის მოსაძიებლად, რეკომენდებულია გამოიყენოს ასეთი პლატფორმები, ისევე როგორც ონლაინ ფორუმები, რათა ჩაერთონ და მიაწვდინონ ხმა სამოქალაქო საზოგადოებას და გაზარდონ მათი მონაწილეობა NDC განახლების პროცესში.

დაფინანსება

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოება ზოგადად ძალიან ჩართულია, ის ისარგებლებდა დამატებითი მხარდაჭერით და ფინანსური რესურსების ეფექტური მენეჯმენტით, რომ განაგრძოს მონაწილეობა პოლიტიკის შემუშავებაში და იმოქმედოს როგორც დამკვირვებელმა, განსაკუთრებით საჯარო ადმინისტრაციისა და უსაფრთხოების სექტორების რეფორმაში.

სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები ისარგებლებენ MEPA-სა და მისი უცხოელი მოკავშირეების მიერ განხორციელებული შესაძლებლობების განვითარების საქმიანობით, ასევე წინადადებების შესაძლო მოწოდებების შესახებ ინფორმირებით, ვინაიდან კლიმატის ფონდებზე წვდომა იოლი ამოცანა არ არის. ამ თვალსაზრისით კარგი იქნება ფორმალიზებული პლატფორმა, განსაკუთრებით, თუ მას მთავრობა და სამოქალაქო საზოგადოება ერთობლივად წარმართავს.

რეგიონული CSO-ებისთვის ფინანსური მდგრადობის მოდელების გაუმჯობესება მოითხოვს MEPA-ს, ფინანსთა სამინისტროს და დამფინანსებლების ინოვაციურ ინიციატივებს. CSO-ებისთვის ფინანსური მდგრადობა სექტორთაშორისი საკითხია. კერძოდ, როგორც კლიმატის ცვლილების საკოორდინაციო ცენტრი, MEPA-ს დასჭირდება განავითაროს გამარტივებული პროცესები კლიმატის ქმედებების დასაფინანსებლად, რომლებიც ეფექტური, ღია და ზემოქმედებაზე ორიენტირებული იქნებიან.

სამოქალაქო საზოგადოების მოქმედი პირებისთვის გრანტები ხელმისაწვდომი უნდა იყოს კვლევის ჩასატარებლად, ცნობიერების ამაღლებისთვის, პოლიტიკის ცვლილების ადვოკატირებისთვის ან მოსახლეობისთვის გარემოსდაცვით საკითხებზე მომსახურების განვითარების. ეს გრანტები გამოყენებული უნდა იყოს უსაფრთხოების სექტორის შესაბამისი პოლიტიკის, სტრატეგიებისა და სამოქმედო გეგმების შესრულების მონიტორინგისა და შესაფასებლად.

შესაძლებლობა

იმისათვის, რომ სამოქალაქო საზოგადოება ორგანიზებულ და ფუნქციონალურ დონეზე პოლიტიკის დებატებში ჩაერთოს, სახელმწიფო ინსტიტუტებს, როგორიცაა პარლამენტი და ადგილობრივი ხელისუფლება, უფრო ძლიერი ინსტიტუციური და ფუნქციონალური შესაძლებლობები უნდა ჰქონდეთ. ამ საკითხზე ხელისუფლებასთან დაკავშირება შესაძლებელია, მაგრამ ხშირად არაფორმალური და არაოფიციალური არხებით. გარდა ამისა, ზოგიერთ სამთავრობო სამინისტროს ჯერ კიდევ არ აქვს აღიარებული პოლიტიკის დიალოგში სამოქალაქო საზოგადოების ჩართვის სარგებელი. ეს განსაკუთრებით შესამჩნევია მაღალტექნოლოგიურ სამინისტროებში, როგორიცაა ფინანსთა სამინისტრო, რომელიც ზოგჯერ აცხადებს, რომ სამოქალაქო საზოგადოებას

არ გააჩნია გამოცდილება რთული საკითხებზე მნიშვნელოვანი დისკუსიების ჩასართავად. სხვა შემთხვევებში, არასაკმარისად მოწინავე დაგეგმვა აფერხებს კონსულტაციის პროცესს, რაც ძალიან ცოტა დროს უტოვებს CSO-ებს კვალიფიციური წვლილი შეიტანონ პოლიტიკის დებატებში.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის უფრო ფართო ინიციატივებს ხშირად მრავალეროვნული CSO-ები საჭირო რესურსებით ახორციელებენ, მნიშვნელოვანია ამ ორგანიზაციებს შორის თანამშრომლობის წახალისება და ადგილობრივი CSO-ებისთვის მათი შესაძლებლობების განვითარების კონკრეტული შესაძლებლობების მიცემა. ადგილობრივი სსო-ების ზრდისა და რეგიონული ქსელების ფორმირების წახალისების მიზნით, ევროკავშირის კონკურსებში, საპროექტო წინადადებების წარდგენისას, ხშირად მოითხოვენ თანაგანმცხადებლებს, ადგილობრივი სუბიექტების ჩათვლით. საქართველოს ეროვნული პლატფორმა და სხვა რეგიონული ჰაბები არის ორი მაგალითი ქსელებისა, რომლებმაც ერთდროულად მიიღეს ევროკავშირის მხარდაჭერა.

საპროექტო წინადადებების კონკურში ხშირად მოითხოვენ ქვე-საგრანტო პროგრამების შექმნას იმ მცირე და ადგილობრივი CSO-ების მხარდაჭერისა და განვითარების მიზნით, რომლებიც ვერ ისარგებლებენ პირდაპირი გრანტებით ადმინისტრაციული შესაძლებლობების სიმწირის გამო. უნდა წახალისდეს CSO-ებს შორის ქსელის სხვადასხვა ფორმები და თანამშრომლობა, რათა დედაქალაქის გამოცდილი CSO-ების მიერ დაგროვილი ცოდნის, უნარებისა და სიახლეების უფრო აქტიური გაზიარება მოხდეს ადგილობრივ და რეგიონულ CSO-ებთან. საპარტნიორო პროექტები, ისევე როგორც დიდი ქვე-გრანტის კომპონენტების მექანიზმები, უნდა წახალისდეს და ორივე უნდა მოიცავდეს მკაცრი სწავლებას და ტრენინგს ნაკლებად გამოცდილი პარტნიორებისთვის. ასევე შეიძლება პრიორიტეტული იყოს ქოლგა ჯგუფების ინსტიტუციური გაძლიერება, როგორიცაა სოციალური საწარმოების ალიანსები და საზოგადოების ჩართულობის კოალიციები.

ახალგაზრდებისა და ქალების ჩართულობა

CSO-ები მთავარი პარტნიორები არიან საქართველოში შესაძლებლობების განვითარებისა და ცოდნის გაზიარების ინიციატივებში. CSO-ებმა ყურადღება უნდა გაამახვილონ ახალგაზრდობისა და გენდერული პოლიტიკის მონიტორინგსა და განხორციელებაზე და ახალგაზრდების და გენდერული მონაწილეობის გაზრდის ინიციატივების ადვოკატირებაზე. მთავარი ყურადღების ცენტრში კვლავ უნდა იყვნენ ყველაზე მოწყვლადი ბავშვები და ის ახალგაზრდები, რომლებიც არ არიან ჩართული განათლების, დასაქმების თუ პროფესიული სწავლების აქტივობებში (NEET), რადგან ეს ზრდის მიღებული ზომების საერთო ზემოქმედებას. სამთავრობო თანამოსაუბრეების ხშირი ცვლილებების გამო, ჯერ კიდევ რთულია ახალგაზრდებსა და გენდერებთან ეფექტური პოლიტიკის დიალოგის დამყარება, ამიტომ CSO-ების ჩართულობა აუცილებელია.

CSO-ების ჩართულობის ზოგიერთი მაგალითი მოიცავს კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელთან მუშაობას. ეს ქსელი ქალებზე ორიენტირებული კამპანიების ჩატარების საშუალებას იძლევა ბუნებრივი რესურსების მართვის პრობლემებზე, განსაკუთრებით, შემდეგ საკითხებზე: წყლის მართვა; მოწყვლადი ახალგაზრდა ქალებისა და გოგონების შესაძლებლობების განვითარება ახალგაზრდა ქალ-ლიდერთა სკოლის მეშვეობით; ცოდნის გაზიარება გენდერისა და განვითარების შესახებ; და ქალთა საერთაშორისო დღის ღონისძიებები, რომლებიც ხელს უწყობს ქალების როლის წარმოჩენას ეკონომიკურ განვითარებასა და მენარმეობაში.

სამოქალაქო საზოგადოების აქტივისტების მხარდაჭერის გაძლიერება მოსახლეობაში

საქართველოს ფართო მოსახლეობისთვის კლიმატის საკითხებისა და პოლიტიკისადმი გაუგებრობა და ინტერესის ნაკლებობა გარკვეული ბარიერია. ეს შეიძლება დაკავშირებული იყოს იმ ფაქტთან, რომ სამოქალაქო საზოგადოების და CSO-ების შეხედულებები ხშირად უგულებელყოფილია, არ არის სერიოზულად მიღებული გადაწყვეტილების მიმღები პირების მიერ ან მცირე გავლენას ახდენს პოლიტიკის გადაწყვეტილებებზე. CSO-ების შესაძლებლობას მონაწილეობა მიიღონ შეხვედრებში, დისკუსიებსა და სამუშაო შეხვედრებში ხშირად აფერხებს ფინანსური და დროის რესურსების ნაკლებობას. მიუხედავად იმისა, რომ სხვადასხვა CSO ჩართულია კლიმატის საკითხებში, ისინი სათანადო გაერთიანებას და ცოდნის, გამოცდილების და მიმდინარე აქტივობების გაცვლას ვერ ახდენენ.

სამოქალაქო საზოგადოებისთვის სასარგებლო იქნებოდა მისი ძალისხმევის უფრო პოზიტიური გააზრება. CSO სექტორი სათანადოდ უნდა აისახოს ეროვნულ სტატისტიკაში, რათა უზრუნველყოფილი იყოს CSO-ების ფუნქციების თვალსაჩინოება. შესაძლებლობების განვითარება, სექტორთაშორისი ურთიერთობების განვითარება და კრეატიული იდეების სტიმულირება, როგორც ზემოთ იყო აღწერილი, ხელს შეუწყობს სამოქალაქო საზოგადოების უკეთეს იმიჯს და ნდობას.

7 დასკვნა

კვლევა განიხილავს კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის სტატუსსა და პირობებს და მონაწილეობითი პოლიტიკის შემუშავების კონკრეტულ მაგალითებს საქართველოში. იგი განიხილავს, თუ როგორ მონაწილეობს ეროვნული სამოქალაქო საზოგადოება პარიზის შეთანხმებასთან დაკავშირებულ ეროვნულ პოლიტიკის პროცესებში. საქართველოში კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის სამოქალაქო სივრცე უკვე გაანალიზებულია UfU-სა და მისი პარტნიორების მიერ ჩატარებულ და 2020 წელს გამოქვეყნებულ ყოვლისმომცველ კვლევაში. ამ ანგარიშში განახლებულია ეს დასკვნები, მოწოდებულია ინფორმაცია უახლესი მოვლენების შესახებ და შემოთავაზებულია რეკომენდაციები არსებული დაბრკოლებების დასაძლევად.

შეფასების ქულები ხუთი კრიტერიუმის მიხედვით: „ფუნდამენტური მოთხოვნები“, „გამშვები კანონმდებლობა“, „მმართველობისა და სტრუქტურების მხარდამჭერი“, „ხარისხობრივი მონაწილეობის პროცესი“ და „შესაძლებლობების განვითარება“, ერთი შეხედვით არ არის სერიოზული განსხვავებები ან თვალშისაცემი ცვლილებები. კვლევა აჩვენებს, რომ საქართველოს საკმაოდ აქტიური სამოქალაქო საზოგადოება ყავს, მაგრამ მხოლოდ რამდენიმე ორგანიზაცია მუშაობს ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა კლიმატის ცვლილება, გამონახობის შემცირება და განახლებადი ენერგია. Civicus Monitor-ის მიხედვით, საქართველოში ზოგადი სამოქალაქო სივრცე შეიძლება შეფასდეს, როგორც „ვიწრო“. კვლევა აჩვენებს, რომ მონაწილეობის უფლება გათვალისწინებულია პირველადი და მეორადი კანონმდებლობით ეროვნულ დონეზე. გარდა ამისა, ინსტიტუციური ორგანოები, როგორიცაა გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტი, გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი (EIEC) ან აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმი - სამოქალაქო საზოგადოებასა და მთავრობას შორის გარემოსდაცვითი და კლიმატის პოლიტიკის საკითხებზე დიალოგსა და ჩართულობას უჭერენ მხარს. მთავრობამ განახორციელა ქმედებები სამოქალაქო საზოგადოების მოქმედი პირების ძირითად პროცესებში ჩართვის მხრივ, მათ შორის NDC-ის, ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული გეგმისა და ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგიის შემუშავებისა და განხილვის გათვალისწინებით. შედგა საჯარო და სექტორული კონსულტაციები და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა. თუმცა საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის გაუმჯობესების საჭიროება ჯერ კიდევ არსებობს.

კორონავირუსის პანდემიამ ასევე იმოქმედა მონაწილეობის პროცესებზე, განსაკუთრებით 2020 წლიდან 2022 წლამდე. ბევრი ფორმატი, რომელიც ადრე პოლიტიკასა და სამოქალაქო საზოგადოებას შორის გაცვლის საშუალებას იძლეოდა, აღარ იყო შესაძლებელი ან შეზღუდული იყო. მეორე მხრივ, გაჩნდა გაცვლისა და მონაწილეობის ახალი ციფრული ფორმატები. გარდა ამისა, რუსეთის ომმა უკრაინის წინააღმდეგ საქართველოზეც იქონია გავლენა. ეს უამრავ გამოწვევას და უამრავ გაურკვევლობას ქმნის მოსახლეობაში. საქართველოში არსებული პოლიტიკური ლანდშაფტის ფონზე, რომლისთვისაც დამახასიათებელია მმართველი პარტიის - „ქართული ოცნების“ - პრორუსულად აღქმა, მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი ევროკავშირთან განწევრიანებისკენ ისწრაფვის. შედეგად, ომის დაწყებიდან მოყოლებული, არაერთხელ იმართებოდა დემონსტრაციები ევროინტეგრაციის

სასარგებლოდ. სამწუხაროდ, ამ დემონსტრაციებს ძალადობრივი რეპრესიები მოჰყვა. კერძოდ, სამოქალაქო საზოგადოებამ გამოავლინა მნიშვნელოვანი აქტიურობა 2023 წლის მარტის დასაწყისში „უცხოური აგენტების შესახებ კანონის“ კანონის პერსპექტივაში დამტკიცების გამო, რომელიც რუსეთის კანონმდებლობის მიხედვით არის შექმნილი. საბოლოო ჯამში, პროტესტის ინტენსივობამ ხელი შეუშალა მსგავსი კანონის მიღებას. თუმცა, საქართველოში არსებული პირობები კვლავ უკიდურესად სახიფათოა და 2024 წლის საპარლამენტო არჩევნებს დიდი მნიშვნელობა აქვს მომავალი განვითარებისთვის, განსაკუთრებით ქვეყნის ევროკავშირში გაწევრიანების სწრაფვაში. ამ გარემოებების გათვალისწინებით, ისეთი ჩარჩოების არსებობა, როგორიცაა აღმოსავლეთის პარტნიორობა, NDC პარტნიორობა და სამოქალაქო საზოგადოების ქსელები უფრო დიდ მნიშვნელობას იძენს, რაც ემსახურება დემოკრატიული ინსტიტუტების გაძლიერებას და მოქალაქეთა მონაწილეობის წახალისებას, განსაკუთრებით კლიმატთან დაკავშირებული საკითხების კონტექსტში და NDC-ის მოახლოებული მიმოხილვასთან დაკავშირებით 2025 წელს.

დასასრულს, ეს კვლევა ხაზს უსვამს სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის მნიშვნელობას საქართველოში კლიმატთან დაკავშირებული პოლიტიკის შემუშავებაში. ძლიერი და ინკლუზიური მონაწილეობითი გარემოს ხელშეწყობით, საქართველოს შეუძლია გამოიყენოს სამოქალაქო საზოგადოების პოტენციური კლიმატის ამბიციური ქმედებების განსახორციელებლად და მდგრადი შედეგების მისაღწევად.

ბიბლიოგრაფია

1. ქვეყნის ჩართულობის განახლებული ანგარიში საქართველოსთვის, აგვისტო 2022. წვდომა 2023 წლის 21 მარტს, <https://ndcpartnership.org/countries-map/country?iso=GEO>
2. Donges, L., Stolpe, F., Sperfeld, F., Kovac, S. (2020): კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის სამოქალაქო სივრცე საქართველოში. გარემოს დაცვის საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტი. ბერლინი. ISBN 978-3-935563-42-0
3. დურგლიშვილი ნ., კეჭაყმაძე ი. (2021). რას ფიქრობს საქართველოს მოსახლეობა კლიმატის ცვლილებაზე? EU4Climate პროექტის დაკვეთით.
4. საქართველოს ეროვნული პლატფორმა და ევროკავშირი. „საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების პერსპექტივები კლიმატის ცვლილებისა და მდგრადი განვითარების შესახებ“. (2018): https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia_en
5. IPCC, 2014: კლიმატის ცვლილება 2014: სინთეზის ანგარიში. I, II და III სამუშაო ჯგუფების წვლილი კლიმატის ცვლილების მთავრობათაშორისი პანელის მეხუთე შეფასების ანგარიშში [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. პაჩაური და ლოს ანჟელესი. IPCC, ჟენევა, შვეიცარია, 151 pp.
6. მარგველაშვილი მ. მუხიგულიშვილი გ. ბერია ლ. და კვარაცხელია ტ. (2017). საინფორმაციო დოკუმენტი: საზოგადოების მონაწილეობა (PP) კლიმატის სამოქმედო გეგმის (CAP) შემუშავების პროცესში.
7. თავაძე თ. გაგნიძე ნ. ელიზბარაშვილი მ. და აბულაძე ნ. (2019). კლიმატის ცვლილება საქართველოში: წარსული, აწმყო და მომავალი. ჟურნალი გარემოს დაცვისა და ეკოლოგიის, 20(2), 651-661.

დანართი

შეფასების დეტალური სქემა, ინდიკატორებითა და ქულებით

კრიტერიუმი 1 ფუნდამენტური მოთხოვნები

ინდიკატორი	ქულა	ქულები
a. სტაბილურობა და მშვიდობა (რამდენად ინტენსიურია მიმდინარე კონფლიქტები?) ³⁹	0 = კონფლიქტი მაღალ ინტენსიურია (შეზღუდული ომი ან მიმდინარე ომი) 1 = საშუალო (მიმდინარეობს ძალადობრივი კონფლიქტი) 2 = დაბალი ინტენსივობის კონფლიქტი (არაძალადობრივი კრიზისი ან მიმდინარე დავა) 3 = ძალიან დაბალი ინტენსივობის კონფლიქტი (არ მიმდინარეობს რაიმე დავა, კრიზისი ან ომი)	1
b. ანტიკორუფციული და გამჭვირვალობა (როგორია კორუფციის აღქმის დონე?) ⁴⁰	0 = მაღალია, CPI არის 0 1 = კორუმპირებულია, CPI უდრის ან 50-ს ქვემოთ 2 = სუფთა, CPI არის 50-ს ზემოთ 3 = ძალიან სუფთა, CPI არის 100	2
c. გარემოს დამცველთა უსაფრთხოება (ემუქრებათ ეკოლოგიის დამცველებს რაიმე საფრთხე?) ⁴¹	0 = გარემოს დამცველთა უსაფრთხოება საგანგაშოა (ერთზე მეტი მკვლელობის შემთხვევა არის რეგისტრირებული) 1 = გარემოს დამცველთა უსაფრთხოება დაბალ დონეზეა (მკვლელობის ერთი შემთხვევა არის რეგისტრირებული) 2 = გარემოს დამცველები გარკვეულად უსაფრთხოდ არიან (მკვლელობის შემთხვევა რეგისტრირებული არ არის)	2

39 მისი მაჩვენებელი და მასთან დაკავშირებული ქულა ეფუძნება კონფლიქტის ბარომეტრს 2022 HIIK-ის მიერ (<https://hiik.de/conflict-barometer/current-version/?lang=en>, წვდომა 2023 წლის 24 მაისს). კონფლიქტის ბარომეტრი იყენებს ხუთ დონის მოდელს, რომელიც განსაზღვრავს დავებს და არაძალადობრივ კრიზებს, როგორც არაძალადობრივ კონფლიქტებს კონფლიქტის დაბალი ინტენსივობით, ძალადობრივ კრიზებს, როგორც ძალადობრივ კონფლიქტებს კონფლიქტის საშუალო ინტენსივობით და შეზღუდულ ომებსა და ომებს, როგორც ძალადობრივ კონფლიქტებს კონფლიქტის მაღალი ინტენსივობით.

40 მისი მაჩვენებელი და მასთან დაკავშირებული ქულა ეფუძნება კონფლიქტის ბარომეტრს 2022 Transparency International-ის მიერ (<https://hiik.de/conflict-barometer/current-version/?lang=en>, წვდომა 2022 წლის 24 მაისს). „საერთაშორისო გამჭვირვალობის“ მიხედვით, ნულოვანი ქულა ნიშნავს „ძალიან კორუმპირებულს“, ხოლო 100 არის „ძალიან სუფთა“. ქულა „1=კორუმპირებული“ და 2=სუფთა“ დააწესა SIFU-მ. „საერთაშორისო გამჭვირვალობა“ კორუფციას განმარტავს, როგორც „მინდობილი ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებას კერძო მიზნებისთვის“, ხოლო „გამჭვირვალობა გულისხმობს წესებზე, გეგმებზე, პროცესებსა და ქმედებებზე შუქის მოფენა. (...)“ „ეს არის კორუფციისგან თავის დასაცავად და ხელს უწყობს ნდობის გაზრდას იმ ადამიანებისა და ინსტიტუტების მიმართ, რომლებზეც ჩვენი მომავალი დამოკიდებული“.

(www.transparency.org/what-is-corruption, წვდომა 2023 წლის 24 მაისს).

41 ეს ინდიკატორი და მასთან დაკავშირებული ქულა ეფუძნება ‘Global Witness’-ის მოხსენებას „წინააღმდეგობის ათი წელი“, სადაც დაფიქსირებულია 2021 წელს მიწისა და გარემოს აქტივისტთა მკვლელობა (<https://www.globalwitness.org/en/campaigns/environmental-activists/decade-defiance>, წვდომა 2023 წლის 24 მაისს). მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ მკვლელობის არარსებობა არ ნიშნავს იმას, რომ არ არსებობს სხვა მუქარა, თავდასხმა ან შევიწროება გარემოს დამცველებისა და აქტივისტების მიმართ.

d. პოლიტიკური ვალდებულება (მაღალი დონის პოლიტიკური ორგანოები და გადაწყვეტილების მიმღები პირები უჭერენ მხარს სამოქალაქო საზოგადოების პოლიტიკურ მონაწილეობას, რომელიც დაკავშირებულია გარემოსთან და კლიმატთან?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად	1
	მაქს. ქულა: 10	6

კრიტერიუმი 2 ხელშემწყობი კანონმდებლობა

ინდიკატორი	ქულა	ქულები
a. ვალდებულებები საერთაშორისო კონვენციებისა და ხელშეკრულებების ფარგლებში ქვეყანამ მოახერხა ხელი და მოახდინა რატიფიცირება (მიღება, დამტკიცება, მიერთება) ორჰუსის კონვენციის ან ეზკაზუს ხელშეკრულების, რომლებიც მოითხოვს სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობას გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებულ პოლიტიკაში?)	0 = არა, არც ხელმოწერილია და არც რატიფიცირებული (მიღება, დამტკიცება, მიერთება) 1 = ხელმოწერილია, მაგრამ რატიფიცირებული არ არის (მიღება, დამტკიცება, მიერთება) 2 = რატიფიცირებულია (მიღება, დამტკიცება, მიერთება)	2
b. ეროვნული კანონები, რომლებიც სამოქალაქო საზოგადოების პროაქტიულ მონაწილეობას მოითხოვს (რა ფარგლებში • კონსტიტუცია, • ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ, • სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები, • ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) ავალდებულებებს სახელმწიფოს ან სახელმწიფო დაწესებულებებს ეროვნულ დონეზე პროაქტიულად უზრუნველყონ სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობა გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში, რომელიც ცდება მონაწილეობითი ღონისძიებების შესახებ ოფიციალურ შეტყობინებას? ⁴²	0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულა 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა	2

42 თუ არსებობს პირველადი აქტი, რომელიც ზემოქმედებას ახდენს რამდენიმე კანონქვემდებარე აქტზე, მაშინ ეს უკანასკნელიც უნდა ჩითვალოს.

<p>c. ეროვნული კანონები, რომლებიც დროულ მონაწილეობას მოითხოვს (რა ფარგლებში</p> <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) <p>მოითხოვს სამოქალაქო საზოგადოების დროულ მონაწილეობას (გადაწყვეტილების მიღებამდე და იმგვარად, რომ ხელისუფლების ორგანოს ჰქონდეს საკმარისი დრო საზოგადოების კომენტარების განსახილველად) გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში?)</p>	<p>0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულია 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა</p>	<p>2</p>
<p>d. ეროვნული კანონები, რომლებიც მოითხოვს ინფორმაციას მონაწილეობის პროცესების შესახებ (რა ფარგლებში</p> <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) <p>მოითხოვს, რომ მთლი ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებულია გარემოსა და კლიმატის საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესთან, ხელმისაწვდომი იყოს სამოქალაქო საზოგადოებისთვის იმგვარად, რომ სამოქალაქო საზოგადოებას არ სჭირდებოდეს ინფორმაციის ოფიციალურად გამოთხოვა?)</p>	<p>0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულია 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა</p>	<p>2</p>

<p>e. ეროვნული კანონები, რომლებიც მოითხოვს სამოქალაქო საზოგადოებისაგან კომენტარების მიღებას (რა ფარგლებში</p> <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) <p>მოითხოვს, რომ სახელმწიფომ ან სახელმწიფო დაწესებულებამ, ეროვნულ დონეზე, სათანადოდ გაითვალისწინოს სამოქალაქო საზოგადოების კომენტარები გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში?)</p>	<p>0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულია 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა</p>	<p>2</p>
<p>f. ეროვნული კანონები, რომლებიც მოითხოვს, რომ სამოქალაქო საზოგადოებას აცნობონ გადაწყვეტილების შესახებ, გადაწყვეტილების საფუძვლების ჩათვლით (რა ფარგლებში</p> <ul style="list-style-type: none">• კონსტიტუცია,• ეროვნული ჩარჩო კანონები გარემოსა და კლიმატის შესახებ,• სტრატეგიული გარემოსდაცვითი კანონები,• ან კლიმატთან დაკავშირებული დარგობრივი/სექტორული კანონები (ენერგეტიკის, მრეწველობის, ტრანსპორტის, ტყის ან მიწათსარგებლობის შესახებ) <p>მოითხოვს, რომ სახელმწიფომ ან სახელმწიფო დაწესებულებამ, ეროვნულ დონეზე, სწრაფად აცნობოს საზოგადოებას გადაწყვეტილების შესახებ და უზრუნველყოს წერილობითი პასუხი, სადაც ახსნილი იქნება, თუ რომელი კომენტარი იქნა გათვალისწინებული, ასევე, რატომ არ იქნა გათვალისწინებული სხვა კომენტარები?)</p>	<p>0 = არც ერთი კანონი არ შეფასებულია 1 = რამდენიმე კანონი შეფასდა 2 = კანონთა უმრავლესობა შეფასდა 3 = ყველა კანონი შეფასდა</p>	<p>2</p>
	<p>მაქს. ქულა: 17</p>	<p>12</p>

კრიტერიუმი 3 ხელშემწყობი მმართველობა და სრუქტურები

ინდიკატორი	ქულა	ქულები
a. მმართველობის სტრუქტურა (არსებობს ინსტიტუციური ორგანო ან მექანიზმი, მაგალითად, კომიტეტი, განყოფილება ან ცენტრი, რომელიც ხელს უწყობს და კოორდინაციას უწევს გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებულ მონაწილეობის პროცესს?)	0 = არა 2 = დიახ	0
b. ინსტიტუციური კოორდინაცია და თანამშრომლობა (ხდება თუ არა გარემოსთან და კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის ეროვნული პროცესები კოორდინირებული სხვადასხვა ვერტიკალურ და ჰორიზონტალურ პოლიტიკურ დონეებს შორის?)	0 = არა 1 = არის სუსტი კოორდინაცია და თანამშრომლობა 2 = არის კარგი კოორდინაცია და თანამშრომლობა 3 = არის ძალიან კარგი კოორდინაცია და თანამშრომლობა	1
c. ფინანსური რესურსები (აქვთ თუ არა სამოქალაქო საზოგადოების სუბიექტებს ფინანსური მხარდაჭერა, რათა მოაწილეობა მიიღონ გარემოს/კლიმატის პოლიტიკაში, მაგ., დღიური ხარჯების, მგზავრობის საფასურის ანაზღაურება, ან თანამშრომელთა დაფინანსება?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად	0
	მაქს. ქულა: 7	1

კრიტერიუმი 4 ხარისხიანი მონაწილეობის პროცესი

ინდიკატორი	ქულა	ქულები
a. მონაწილეობა ადრეულ ეტაპზე (რა ეტაპიდან ხდება სამოქალაქო საზოგადოების ჩართვა პროცესში?)	0 = მხოლოდ მას შემდეგ, რად გადანწყვეტილებაა დიდი ნაწილი მიღებულია 1 = დოკუმენტის/გეგმის/ სტრატეგიის პირველი პროექტის შემუშავებისთანავე 2 = პროცესის დაწყებისთანავე	1
b. საზოგადოების მიწვევა ფართო, ინკლუზიურ ფორმატში სამოქალაქო საზოგადოების ფართო სპექტრს (სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს და ფართო საზოგადოებას) იწვევენ მონაწილეობისთვის, მაგალითად, ახალგაზრდობის, გენდერის, მკვიდრი მოსახლეობის და ეთნიკურ უმცირესობათა ჯგუფების წარმომადგენლებს?	0 = სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს არ იწვევენ 1 = ფართო სპექტრს არ იწვევენ, მხოლოდ რამდენიმე შერჩეულ არასამთავრობო ორგანიზაციას 2 = იწვევენ ან მხოლოდ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს ან მხოლოდ ფართო საზოგადოებას 3 = დიახ, ფართო სპექტრს იწვევენ	2

c. დროული მიწვევა (სამოქალაქო საზოგადოებას საკმარისად ადრეულ ეტაპზე იწვევენ?)	0 = რამდენიმე დღით ადრე 1 = არანაკლებ 1 თვით ადრე 2= ერთ თვეზე მეტი ხნით ადრე	1
d. ადეკვატური მონაწილეობის ფორმატები (როგორ არის ასმოქალაქო საზოგადოება ჩართული პროცესში?)	0 = ინფორმაციის მეშვეობით 1 = კონსულტაციებით მეშვეობით 2 = სხვადასხვა იტერაქტიული ფორმატებით, დიალოგის გაძლიერებითა და თანამშრომლობით	1
e. გამჭვირვალობა და ინფორმაცია (სამოქალაქო საზოგადოებას ჰქონდა წვდომა ტექნიკურ ინფორმაციაზე და მონაწილეობის პროცესზე?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, დიდი ინფორმაცია	1
f. ხელმისაწვდომი დოკუმენტაცია (არის ხელმისაწვდომი დოკუმენტაცია და შედეგები სამოქალაქო საზოგადოებისთვის?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად	1
g. რეკომენდაციების გამჭვირვალე განხილვა (სამოქალაქო საზოგადოებისგან მიღებული რეკომენდაციები და შეხედულებები განიხილება გამჭვირვალე სახით?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად	0
h. შეფასებისა და უკუკავშირის პროცესი (არსებობს შეფასებისა და უკუკავშირის პროცესი მონაწილეობის პროცედურის მიმართ?)	0 = არა 1 = დიახ	0
	მაქს. ქულა: 16	7

კრიტერიუმი 5 შესაძლებლობათა გაძლიერება

ინდიკატორი	ქულა	ქულები
a. გარემოსდაცვითი განათლება (არის გათვალისწინებული საზოგადოებისთვის ფორმალური და არაფორმალური განათლება გარემოსდაცვისა და კლიმატის სფეროში?)	0 = არა 1 = დიახ, რაღაც გარკვეული დონით არის 2 = დიახ, დიდი მოცულობით არის	1
b. საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება მონაწილეობის უფლებებისა და შესაძლებლობების შესახებ (არის საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი ინფორმაცია მონაწილეობის უფლებებისა და შესაძლებლობების შესახებ?)	0 = არა 1 = დიახ, გარკვეულწილად 2 = დიახ, სრულად	1

<p>c. სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა შესაძლებლობების გაძლიერება კლიმატის ცვლილების, კლიმატის პოლიტიკის, პოლიტიკური დიალოგის, ორგანიზაციული განვითარების, თანამშრომლობისა და ქსელური საქმიანობის სფეროში</p> <p>(ხდება შესაძლებლობათა გაძლიერება სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის ისეთ თემებზე, როგორიცაა, კლიმატის ცვლილება, კლიმატის პოლიტიკა, პოლიტიკური დიალოგი, ორგანიზაციული განვითარება, თანამშრომლობა და ქსელური საქმიანობა?)</p>	<p>0 = არა</p> <p>1 = დიახ, რაღაც დონეზე ხდება შესაძლებლობათა გაძლიერება</p> <p>2 = დიახ, მაღალ დონეზე არის შესაძლებლობათა გაძლიერება</p>	<p>1</p>
<p>d. შესაძლებლობათა გაძლიერება მონაწილეობისა და დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის საკითხებზე ხელისუფლების ორგანოებისთვის</p> <p>(არის ორგანიზებული შესაძლებლობათა გაძლიერება მონაწილეობისა და დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობაზე ეროვნული სამთავრობო ორგანოებისა და თანამდებობის პირებისთვის?)</p>	<p>0 = არა</p> <p>1 = დიახ, რაღაც დონეზე ხდება შესაძლებლობათა გაძლიერება</p> <p>2 = დიახ, მაღალ დონეზე არის შესაძლებლობათა გაძლიერება</p>	<p>1</p>
	<p>მაქს. ქულა: 8</p>	<p>4</p>
<p>მაქსიმალური საერთო ქულა</p>		
<p>59</p>		<p>30</p>

2015 წელს საქართველომ და მსოფლიოს ბევრმა სხვა ქვეყანამ მიიღეს პარიზის შეთანხმება გლობალური დათბობისა და მისი ზემოქმედების შეზღუდვის მიზნით. თუმცა, არსებული ეროვნული ვალდებულებები (National Determined Contributions - NDCs) არასაკმარისია იმისთვის, რომ ამ საუკუნეში გლობალური საშუალო ტემპერატურის ზრდა 1.5°C-ზე დაბლა შევინარჩუნოთ პრეინდუსტრიულ დონესთან შედარებით. დრო იწურება და სწრაფი და შორსმომავალი ცვლილებებია საჭირო ყველა სექტორში.

სამოქალაქო საზოგადოების აქტორები გადამწყვეტ როლს ასრულებენ კლიმატის პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაში, რადგან ისინი მოქმედებენ როგორც ბუნების დამცველი და ხმა, რომლებიც გამოწვეულია გარემოს დაცვისა და ადამიანებისთვის ჯანსაღი ცხოვრების პირობების შენარჩუნების სურვილით.

პუბლიკაციები „კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის სამოქალაქო სივრცე“ მიზნად ისახავს კლიმატთან დაკავშირებული მონაწილეობის სტატუსისა და პირობების გაანალიზებას და მონაწილეობითი პოლიტიკის შემუშავების კონკრეტულ მაგალითებს სხვადასხვა ქვეყანაში. ანალიზი განიხილავს, თუ როგორ მონაწილეობს ეროვნული სამოქალაქო საზოგადოება პარიზის შეთანხმებასთან დაკავშირებულ ეროვნული პოლიტიკის პროცესებში. კვლევები ასევე განსაზღვრავს ქვეყნის სპეციფიკურ ბარიერებს მნიშვნელოვანი, ეფექტური და გრძელვადიანი მონაწილეობისთვის და იძლევა რეკომენდაციებს ამ ბარიერების დასაძლევად. კლიმატის პოლიტიკაში მონაწილეობის სამოქალაქო სივრცე საქართველოში უკვე გაანალიზებულია 2020 წელს გამოქვეყნებულ ყოვლისმომცველ კვლევაში. ეს ანგარიში გვანჯდის ამ დასკვნების განახლებებს და ინფორმაციას ბოლო დროს განვითარებულ მოვლენებზე.

დამატებითი ანალიტიკური ანგარიშები გამოქვეყნებულია შემდეგი ქვეყნებისთვის:

- არგენტინა
- ჩილე
- კოლუმბია
- კოსტა რიკა
- ყაზახეთი
- მოლდოვის რესპუბლიკა
- უკრაინა

მეტი ინფორმაციისთვის ეწვიეთ www.ufu.de/en/projekt/zivikli

გამოქვეყნებულია გარემოს დაცვის საკითხების შემსწავლელი დამოუკიდებელი ინსტიტუტის მიერ (UfU e.V.)

UfU Independent Institute
for Environmental Issues

www.ufu.de/en